

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIĞIN PSİKOLOJİK
İYİ OLUŞ, SÜREKLİ ÖFKE VE ÖFKE İFADE TARZI İLE
İLİŞKİSİ**

Melek KILINÇARSLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Arzu KOÇAK UYAROĞLU

KONYA-2023

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIĞIN PSİKOLOJİK
İYİ OLUŞ, SÜREKLİ ÖFKE VE ÖFKE İFADE TARZI İLE
İLİŞKİSİ**

Melek KILINÇARSLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Arzu KOÇAK UYAROĞLU

KONYA-2023

ÖNSÖZ

Bilgi ve tecrübeleriyle yoluma ışık tutan Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi değerli hocalarıma, yüksek lisans eğitimim süresince hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, ihtiyacım olan her an beni motive eden ve yol gösteren tez danışmanım Sayın Dr.Öğr.Üyesi Arzu KOÇAK UYAROĞLU'na;

Tez çalışmama gönüllü olarak katılıp destek veren tüm öğrencilere, bu süreçte bana destek olan arkadaşlarıma;

Manevi destekleri ve sevgilerini esirgemeyen, beni yetiştiren canım aileme; özellikle her koşulda destekçim olan, çalışmalarım boyunca bana büyük bir sabırla katlanan sevgili eşime, sonsuz teşekkürler ederim.

Melek KILINÇARSLAN

KONYA / 2023

İÇİNDEKİLER

SİMGELER VE KISALTMALAR	5
ÖZET	6
SUMMARY	7
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Problemi Tanımı ve Önemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları.....	3
1.3. Zorbalık Kavramı	3
1.4. Siber Zorbalık ve Türleri.....	4
1.4.1. Siber Zorbalığın Etyolojisi	6
1.4.2. Siber Zorbalığın Epidemiyolojisi	7
1.5. Siber Zorbalık ve Psikolojik İyi Oluş.....	9
1.6. Siber Zorbalık ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı.....	11
1.7. Siber Zorbalığın Önlenmesi ve Zorbalık ile Mücadelede Psikiyatri Hemşiresinin Rolü.....	13
2. GEREÇ VE YÖNTEM	15
2.1. Araştırmanın Türü	15
2.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri.....	15
2.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	16
2.3.1. Örnek Seçim Kriterleri	17
2.4. Veri Toplama Araçları	17
2.4.1. Kişisel Bilgi Formu (EK-A)	17
2.4.2. Siber Zorbalık Ölçeği (SZÖ) (EK-B)	18
2.4.3. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (PİÖÖ) (EK-C)	18
2.4.4. Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SLÖFKE-ÖFKE TARZ) (EK-D)	18
2.5. Araştırmanın Değişkenleri	19
2.5.1. Bağımlı Değişkenler	19
2.5.2. Bağımsız Değişkenler	19
2.6. Veri Toplama Tekniği	19
2.7. Verilerin Analizi.....	20
2.8. Araştırmanın Etik ve Yasal Boyutu	20
2.9. Araştırmanın Genellenebilirliği ve Sınırlılıkları	20

3. BULGULAR	21
4. TARTIŞMA	27
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	35
5.1. Sonuçlar.....	35
5.2. Öneriler.....	36
6. KAYNAKLAR.....	38
EKLER.....	48
EK-B: Kişisel Bilgi Formu.....	49
EK-C: Siber Zorbalık Ölçeği.....	50
EK-D: Psikolojik İyi Oluş Ölçeği	52
EK-E: Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği	53
EK-F: Ölçek Kullanım İzinleri.....	55
EK-G: Ebeveyn Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu.....	57
EK-H: Ergen Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu	58
8.TURNİTİN RAPORU	59
9.ÖZGEÇMİŞ	61

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

BTK : Bilgi Teknolojileri Ve İletişim Kurumu

SLÖFKE-ÖFKE TARZ : Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği

SZÖ : Siber Zorbalık Ölçeği

PİÖÖ : Psikolojik İyi Oluş Ölçeği

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

UNİCEF : United Nations International Children's Emergency Fund

ÖZET

T.C.

SELÇUK

ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ

ENSTİTÜSÜ

Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalığın

Psikolojik İyi Oluş, Sürekli Öfke ve

Öfke İfade Tarzı ile İlişkisi

Melek KILINÇARSLAN

Hemşirelik Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ / KONYA-2023

Bu çalışma lise öğrencilerinde siber zorbalık, psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzının belirlenmesi, siber zorbalığın psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini Konya İli merkez ilçelerinde (Selçuklu, Karatay, Meram) bulunan, öğrenci sayısı olarak en kalabalık olan üç lisede dokuzuncu sınıfa kayıtlı olan 1203 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem büyüklüğü ise 582 öğrencidir. Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu, Siber Zorbalık Ölçeği (SZÖ), Psikolojik İyi Oluş Ölçeği, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler için sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma; karşılaştırmalı verilerin analizinde bağımsız gruplarda Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis ve Spearman Korelasyon analizi ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin siber zorbalık puan ortalaması $27,99 \pm 5,63$ olarak saptanmıştır. Lise öğrencilerinin gelir algısı ile siber zorbalık puan ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve farkın geliri giderden fazla olarak algılayan ve geliri giderden az olarak algılayanlardan kaynaklandığı bulunmuştur. Günlük internet kullanım sıklığı ile siber zorbalık puan ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve farkın internet kullanım sıklığı 1-3 saat arası olanlar ile 4 saatten daha uzun süre internet kullananlardan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Sosyal medya hesabı varlığı ile siber zorbalık puan ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Sosyal medya kullanım durumu arttıkça siber zorba olma olasılığının arttığı belirlenmiştir. Siber zorbalık ile psikolojik iyi oluş arasında negatif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Siber zorbalık ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzı arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Psikolojik iyi oluş ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzı düzeyinin siber zorbalık düzeyindeki değişimin %10,2'sini açıkladığı belirlenmiştir.

Sonuç olarak öğrencilerin psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı puan ortalamalarının siber zorbalık puan ortalaması üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda siber zorbalığın ortaya çıkışında etkili olan faktörlerin belirlenmesi, bu faktörlerin birbiri ile ilişkisinin araştırılması ve lise öğrencilerinin siber zorbalık ve ilişkili faktörler konusunda farkındalığının artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: siber zorbalık; iyi oluş; öfke; öfke ifade tarzı; psikiyatri hemşireliği

SUMMARY

REPUBLIC OF TURKEY
SELÇUK UNIVERSITY
HEALTH SCIENCES INSTITUTE

The Relationship of Cyberbullying with Psychological Well-Being, Trait Anger, and Anger Expression Styles in High School Students

Melek KILINÇARSLAN
Department of Nursing

MASTER'S THESIS / KONYA 2023

This study was conducted to examine the relationship between cyberbullying, psychological well-being, increased trait anger and anger expression, psychological well-being of cyberbullying, trait anger and anger expression style in high school students.

The universe of the research consists of 1203 students enrolled in the ninth grade in three high schools in the central districts of Konya (Selçuklu, Karatay, Meram) with the largest number of students. The estimation of the research is 582 students. Personal Information Form, Cyber Bullying Scale (CPS), Psychological Well-Being Scale, Trait Anger and Anger Expression Style Scale were used in the thoughts of the data. Number, percentage, mean and standard deviation for descriptive statistics; In the comparative data analysis, Mann Whitney U test, Kruskal Wallis and Spearman Correlation analysis and multiple regression analysis were used in independent groups.

According to the results obtained from the research, the average cyberbullying score of the students can be seen as 27.99 ± 5.63 . It was found that the difference between high school students' income perception and cyberbullying score averages is path as path, and the difference is caused by perceptions that perceive income as more than expenses and income less than expenses. It has been determined that the difference between daily internet usage cost and cyberbullying average score is in terms of usage weight, and the difference arises from those who use the internet for 1-3 hours and those who use the internet for 4 hours longer. It is aimed to exhaust the difference between social media account presence and cyberbullying score average. It is stated that the social media usage status is limited to the possibility of being a cyberbully. It has been determined that there is a negative relationship between cyberbullying and psychological well-being. A positive perspective was found between cyberbullying and trait anger and anger expression style. It is aimed that continuous anger and anger expression behaviors with psychological good formations explain 10.2% of the expression in the field of cyberbullying.

As a result, it has been determined that students' psychological well-being, trait anger and anger expression mean scores are effective on cyberbullying scores. In this context, it carries out the execution in order to determine the factors that are effective in the emergence of cyberbullying, to eliminate the relationship of these elements with each other, and to concentrate high school students on cyberbullying and common elements.

Keywords: cyberbullying; well-being; anger; anger expression style; psychiatric nursing

1.GİRİŞ

1.1. Problemi Tanımı ve Önemi

Zorbalık, savunmasız bir kurban ve saldırgan arasındaki güç dengesizliğine dayalı olarak tekrarlanan fiziksel, psikolojik ve sosyal saldırının olduğu bir psikososyal şiddet biçimidir (Espino ve ark 2022). Bu durum sanal ortamda gerçekleştiğinde siber zorbalık olarak değerlendirilmektedir (Kowalski ve ark 2019). Siber zorbalık genellikle *"bir bilgisayar, cep telefonu veya başka bir elektronik cihaz kullanılarak kasıtlı ve tekrarlanan zarar verme"* olarak tanımlanır (Sampasa-Kanyina ve ark 2022). Siber zorbalık ve zorbalık, temel olarak incitici niyetler ve güç dengesizlikleri ile karakterize bir durumdur (Espino ve ark 2022). Siber zorbalığın bir başka özelliği de saldırganın olası anonimliği, internet ve sosyal ağlarda mekansal ve zamansal kısıtlamaların bulunmaması nedeniyle saldırıya kalıcı olarak maruz kalınmasıdır (Kowalski ve ark 2019). Siber zorbalık, genellikle okullarda olmakla birlikte her yerde her zaman olabilir, isimsiz olarak yapılabilir, failer genellikle eylemlerinin sonuçlarını düşünmezler (Sampasa-Kanyina ve ark 2022). Siber zorbalık, online taciz, kişi hakkında yanlış bilgilerin yayılması veya hakaret içeren yorum gibi davranışları içermektedir (UNICEF 2019). Başka bir ifade ile siber zorbalık, elektronik iletişim araçlarını kullanarak başka bir kişiye zarar vermek için gerçekleştirilen kasıtlı bir saldırganlık eylemini ifade eder (Patchin and Hinduja 2006). Siber zorbalık, zorbanın saldırgan davranışlardan keyif alması, arkadaş grubunda saygı kazanma isteği, gerçek hayatta yapamadığı saldırgan davranışları sosyal medyada yapma isteği ve sanal ortamda kötülük yapan kişilerden intikam alma duygusu gibi nedenler ile ortaya çıkabilmektedir. Aynı zamanda sert görünmeye çalışmak, yakalanma riskinin daha az olması, mağdurla yüz yüze görüşmemek, siber zorbalığın kolay yapılabilmesi gibi nedenler ile de ortaya çıkabilmektedir (Özbey ve Başdaş 2020).

Yaklaşık 10 yıldır yaşamımızda olan siber zorbalık sıklıkla ergenler arasında görülmektedir (UNICEF 2019). UNICEF'e göre dünya genelinde 15-24 yaş grubundaki internet kullanıcılarının % 70,6'sının internet ortamında zorbalığın her türüne maruz kalmaktadır (UNICEF 2019). Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) yayınladığı "2021 yılı Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması" na göre internet kullanımı 2021 yılında 2013 yılına göre yaklaşık %30 artmakta ve 6-15 yaş grubu çocuklarda bu oranın % 82,7 olduğu vurgulanmaktadır. Çocuklarda internet

kullanımına ilişkin bu veri özellikle ülkemizde siber zorbalık riskini öngörmeyi ve mücadele için önlem almayı gerekli kıldığı düşünülmektedir (TÜİK 2021). Adölesanlar dünya ve ülkemiz nüfusunun büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Ergenlerin karşılaşabilecekleri fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarının ve risk faktörlerinin erken dönemde tespit edilerek müdahale edilmesi çok önemlidir. Özellikle siber zorbalık ve etkileyen değişkenler açısından çocuk ve ergenlerin interneti ve sanal ortamları kullanmalarının olumlu ve olumsuz yanlarına odaklanmak ve ergenlerin yaşadıkları sorunları belirlemek ve müdahale planı geliştirmek hemşirenin sorumluluğundadır. Sağlık ekibinin diğer üyeleri ve okul yöneticileri, okul psikolojik danışmanları gibi hemşireler de gençlerin sağlığını korur ve sürdürür (Alican ve Saban 2013, Avşar ve Alkaya 2018, Özbey ve Başdaş 2020).

Literatür incelendiğinde akran zorbalığı ve zorbalık ile ilişkili değişkenlerin incelendiği çalışmaların olduğu görülmektedir (Hymel ve Swearer 2015, Yeager ve ark 2015, Forster ve ark 2013). Ancak akran zorbalığı günümüzde yalnızca fiziksel ve gerçek yaşam ile sınırlı kalmamakta ve bir zorbalık şekli olan siber zorbalık karşımıza çıkmaktadır. Çalışmalar incelendiğinde siber zorbalık ve psikolojik değişkenlerin ilişkisini inceleyen çalışmaların olduğu ve bu çalışmalardan bazılarının siber zorbalığı ergenlikteki birkaç olumsuz psikososyal esenlik sonucuyla oldukça tutarlı bir şekilde ilişkilendirdiği ancak çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir (Polat ve Bayraktar 2016, Gomez-Lopez ve ark 2019, Çelenk ve Peker 2020, Abudusufuer ve ark 2022). Litaratürde yapılan çalışmalarda sürekli öfke, öfke dışı vurumu, öfke içi vurumu ve siber zorbalık arasında pozitif bir ilişki, siber zorba-kurban olma ile psikolojik iyi oluş arasında negatif bir ilişki olduğunu belirlenmiş ve bu değişkenlerin siber zorbalıkta önemli bir rol oynadığı ancak daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir (Arıcak ve Özbay 2016, Wang ve ark 2017, Helldelf ve ark 2020). Bu durum siber zorbalık rollerinin çeşitli psikolojik değişkenler ile nasıl ve ne ölçüde ilişkili olduğunu daha net bir şekilde belirlemek için çok daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca literatür incelendiğinde lise öğrencilerinde siber zorbalık, psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzının birlikte araştırıldığı bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu nedenle bu çalışmanın hemşireler tarafından yürütülecek müdahale çalışmalarına ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu çalışma lise öğrencilerinde siber zorbalık, psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzının belirlenmesi, siber zorbalığın psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

1- Lise öğrencilerinin siber zorbalık, psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı puan ortalamaları nedir?

2- Lise öğrencilerinin siber zorbalık puan ortalaması sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?

3- Lise öğrencilerinin siber zorbalık puan ortalaması ile psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı puan ortalamaları arasında bir ilişki var mıdır?

4- Lise öğrencilerinde psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı siber zorbalığın belirleyicisi midir?

1.3. Zorbalık Kavramı

Zorbalık, insanoğlunun karşı karşıya kaldığı, kişilerarası ilişkiyi etkileyen hem eylemi gerçekleştiren hem de eyleme maruz kalan kişi için sonuçları olan bir durumdur. Literatür değerlendirildiğinde zorbalığın küresel bir sorun olduğu ancak 1970'lerin başına kadar sistematik araştırmaların yapılmadığı ve farklı kültürlerde farklı şekilde değerlendirildiği görülmektedir (Aboujaoude ve ark 2015).

Zorbalık tanımları incelendiğinde; Peter Paul Heinemann' ın kavramı tanımlamak için “mobbing” kelimesini kullandığı ve akran ya da okul zorbalığını “grup şiddeti” terimiyle ifade ettiği görülmektedir (Heinemann, 1972). “Bullying at Scholl” kitabında Dan Olweus zorbalığı “*Zorbalık ve tacizin, bir kişinin bir ya da daha çok kişi tarafından tekrar tekrar ve uzun bir süre boyunca olumsuz eylemlerle karşı karşıya kalması*” olarak tanımlamaktadır (Olweus 1994). Ken Rigby'e göre zorbalık, bir kişi veya grubun daha az güçlü bir kişi veya gruba karşı tekrarlayan, zararlı, saldırgan davranışlarını ifade eder. Bu tür davranışlar açık veya kasıtlıdır, fiziksel taciz ve sözlü taciz gibi uzun sürelidir; siber teknoloji yoluyla dışlama, söylenti yayma ve başkalarını üzme şeklinde de gizlenebilir (Rigby 2011).

Sosyolojik olarak zorbalık kavramı incelendiğinde kişi, grup veya daha geniş bir topluluk için sözlü, fiziksel ve psikolojik açıdan sistematik sonuçları olan insanlar arasındaki etkileşimden kaynaklanan bir şiddet türüdür (Olweus 2002). Bir başka tanıma göre zorbalık, bir kişi, grup veya topluluğun, herhangi bir kışkırtma olmaksızın fiziksel veya psikolojik baskıya maruz kaldığı ve güç dengesizliği nedeniyle meydana gelen, tekrarlayan şiddet olayıdır (Nansel ve ark 2001).

Zorbalıkta zorbalığa maruz kalan bireylere yönelik davranışlar; tehdit etme, yıldırma, kişiyi çevresinden soyutlama, fiziksel istismara maruz bırakma, fiziksel veya sözlü olarak aşağılayıcı eylemlerde bulunma olarak sıralanmaktadır (Sönmezay 2010). Dolayısıyla, bir kişiyi rahatsız eden ve zarar veren bir davranış veya eylemin zorbalık olarak tanımlanabilmesi için kasıtlı olması takrarlaması ve taraflar arasında oluşmuş olan güç dengesinin eşit olmaması gerekir (Olweus 1999).

1.4. Siber Zorbalık ve Türleri

Günümüzde internet kullanımının yaşamımızın bir parçası haline gelmesi, hayatımızı kolaylaştırmanın yanı sıra internet kullanımı üzerinde denetimin sağlanamaması ve bilinçli kullanımına ilişkin eksiklikler olumsuz deneyimleri de beraberinde getirmiştir (Genç ve Avcı 2020, Aslan 2019). Yarattığı olumsuzluklardan biri, okullarda çocuklarda ve ergenlerde uzun süredir bir problem olarak karşımıza çıkan, geleneksel akran zorbalığının bir biçimi olan siber zorbalıktır (Yaman ve Peker 2012). Siber zorbalık, cep telefonu, bilgisayar ve diğer elektronik aletleri kullanarak kasıtlı ve tekrarlayıcı olarak karşısındaki kişi veya gruba zarar vermektir (Hinduja ve Patchin 2011). Farklı isimlerle e-postalar göndermek, hakaret ve tehdit içeren mesajlar yollamak, kişisel sohbeti kopyalamak ve başkalarına dağıtmak, kişiyi defalarca aramak, kişiyi karalamak için hakkında asılsız dedikodular çıkarmak, birisi hakkında aşağılayıcı içeriklerin bulunduğu web sitesi kurmak, kişilerin cinsel içerikli fotoğraflarını paylaşmak, izinsiz ses, görüntü ve metin yaymak gibi zarar verici eylemlerin hepsi siber zorbalık olarak tanımlanmıştır (Cenkseven ve ark 2016, Aktepe 2013, Arıca ve ark 2012).

Siber zorbalık (cyberbullying) kavramını ilk kullanan Bill Belsey geleneksel zorbalığın farklı bir biçimi olan siber zorbalığı internet teknolojilerinin başkalarına zarar vermek amacıyla kullanılması olarak tanımlamıştır. (Belsey 2004). Başka bir siber zorbalık tanımına bakıldığında genellikle bilgi ve iletişim teknolojileri

aracılığıyla kişi veya grupların kasıtlı, tekrarlayıcı ve kötü niyetli davranışları olarak ifade edilmektedir (Patchin ve Hinduja 2006). Patchin ve Hinduja'a (2015) göre bir eylemi siber zorbalık olarak tanımlayabilmek için; eylemin planlı, kasıtlı, tekrarlı yani sürekli olması, kişiye zarar vermesi, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanması gerekir. Elektronik zorbalık, dijital zorbalık, siber şiddet, siber taciz gibi kavramların bazen eş anlamlı olarak kullanılabildiği görülmektedir (Patchin ve Hinduja 2015, Pekşen Süslü 2016).

Siber zorbalık iki şekilde ele alınabilir: elektronik ve iletişim olarak. Elektronik zorbalık, kişisel şifreleri kırmak, web sitelerini ele geçirmek, viral e-postalar göndermek gibi teknik bilgisayar bilgisi gerektirirken, iletişim zorbalığı, insanlarla alay etmek, şaka yapmak, dedikodu yaymak, video ve kayıt yaymak gibi teknik bilgiler gerektirmeden yapılan zararlı davranışlar olarak ifade edilir (Türk ve Şenyuva 2021).

Willard (2007) siber zorbalık türlerini 8 başlık altında toplamış olup, siber zorbalığı oluşturan etkinliklere göre yaptığı sınıflandırma literatürde en kapsamlı ve kabul gören sınıflandırmadır. Willard (2007) tarafından siber zorbalık kategorileri şu şekildedir (Willard 2007):

Sosyal dışlama: siber zorbalık yoluyla bir kişinin sosyal yaşamından tecrit edilmesi veya ayrıştırılmasıdır; *korkutma*: siber zorbalık yoluyla bir kişinin korkutulması veya tehdit edilmesidir; *iftira*: siber zorbalık yoluyla bir kişinin itibarını zedelemek veya yanlış bilgi yaymak amacıyla yalan beyanlarda bulunulmasıdır; *kışisel bilgi ifşası*: siber zorbalık yoluyla bir kişinin özel bilgilerinin ifşa edilmesidir; *takip etme*: siber zorbalık yoluyla bir kişinin internet üzerinde takip edilmesi veya izlenmesidir; *sahte kimlik kullanma*: siber zorbalık yoluyla sahte bir kimlik kullanarak bir kişiye zarar verme veya o kişiyi yanıltma eylemidir; *hoax paylaşımı*: siber zorbalık yoluyla sahte bir haber, fotoğraf veya video paylaşımı yaparak bir kişinin itibarını zedelemek veya yanlış yönlendirmek amacıyla yapılan eylemdir; *taklit etme*: bu, birinin başka bir mağdur kişinin kimliğine bürünmesi ve onları ikilemde bırakacak, itibarlarını zedeleyecek veya ilişkilerine zarar verecek içerik paylaşmasıdır.

Literatürde Willard'ın (2007) siber zorbalık türleri sınıflandırmasının yanı sıra başka sınıflandırmalar da bulunmaktadır. Willard (2007) tarafından yapılan sınıflandırmayı Kowalski ve arkadaşları (2013) "*happy slapping*" ve "*sexting*"

eklenerek genişletmiştir. Çevrimiçi uygunsuz fotoğraf paylaşımı (sexting) kişinin rızası dışında bireylerin cinsel içerikli fotoğraflarını cep telefonları ve internet aracılığıyla çevrimiçi olarak paylaşmayı veya birine göndermeyi içerir. Happy slaping ise bir grubun veya bireyin başka bir bireye yönelik fiziksel saldırganlığının elektronik olarak kaydedilmesi ve ardından bu görüntülerin halka açık çevrimiçi bir ortamda paylaşılması veya başkalarına gönderilmesidir (Kowalski ve ark 2013).

Geleneksel zorbalığa benzer şekilde siber zorbalığın da doğrudan zorbalık ve dolaylı zorbalık olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Doğrudan siber zorbalık; fiziksel (virüs içeren belgelerin gönderilmesi) sözlü (internet veya cep telefonu ile mesaj gönderme), sözlü olmayan (uygunsuz görüntüler yayınlarak tehdit ve taciz etme), sosyal (çevrimiçi gruplardan dışlam) davranışlarını içerir. Dolaylı siber zorbalık; özel bilgileri, sırları veya görüntüleri yayınlamak, internette, sosyal medyada söylentiler yaymak, bir kişiyi küçük düşürücü kampanyalara katılmak, imajını ve itibarını zedelemek ve başka birini taklit ederek kişiyi aldatmaktır. (Vandebosch ve Van Cleemput 2009).

Navarro, Santiago ve Larranaga (2017), çocuk ve ergenlere yönelik siber zorbalığı incelediği bir çalışmalarında zorbanın kullandığı tekniklere dayanarak siber zorbalık türlerini tanımlamıştır. Navarro ve arkadaşlarına göre e-posta ve cep telefonları ile tehdit ve saldırgan tavırlar içeren mesajlar göndermek, bir kişiyi küçük düşürecek fotoğraflarını internette yaymak, bir kişi hakkında küçük düşürücü söylenti yayınlamak, izinsiz video-fotoğraf çekmek, sanal ortamda bir kişiyi bir gruptan dışlamak, sürekli olarak sosyal ağlara tehdit mesajları göndermek olarak listelenmiştir (Navarro ve ark 2017).

1.4.1. Siber Zorbalığın Etyolojisi

Siber zorbalık etyolojisi çok yönlüdür ve birçok farklı faktörden kaynaklanabilir (Shariff 2018). Bu faktörler arasında bireysel, ailesel ve toplumsal faktörler yer almaktadır. Bu nedenle, siber zorbalığın önlenmesi için bireysel, ailesel ve toplumsal düzeyde çözümler üretilmesi gerekmektedir (Kowalski ve Limber 2013, Gaffney ve ark 2019).

Siber zorbalığı etkileyen bireysel faktörler, bireyin yaşı, cinsiyeti, sosyoekonomik durumu ve internet kullanım sıklığı, kişilik özellikleri, motivasyon

gibi bireyin sahip olduğu özellikleri ele almaktadır (Kowalski ve ark 2014). Aynı zamanda bireysel faktörler arasında kişinin saldırgan davranışlardan haz alması, intikam isteği, saygınlık kazanma çabası, sert ve soğukkanlı görünme isteği, empati kuramama, ortaya çıkan davranışın karşı tarafı üzeceğini düşünememesi ve sonuçlarını kestirememesi de sayılabilir ancak en önemli olanı kişilik özellikleridir (Kowalski ve ark 2008, Akgöl 2020). Araştırmalar, siber zorbalığın mağdurlarının genellikle çekingen, düşük özgüvenli, sosyal açıdan beceriksiz veya yalnız bireyler olduğunu, siber zorbalığın faillerinin de sıklıkla antisosyal, empati yoksunu ve davranış bozukluğu gibi kişilik özellikleri taşıdığı belirtmektedir (Hinduja ve Patchin 2018, İğdeli 2018, Yazar 2019). Ailesel faktörler arasında aile ilişkileri, ebeveynlerle zayıf duygusal bağlar ve ebeveyn tutumları bulunmaktadır. Özellikle ebeveynlerin çocuklarına internet kullanımı konusunda yeterince rehberlik etmemesi ve denetlememesi, çocukların siber zorbalık faaliyetlerinde bulunmalarına neden olabilmektedir (Kowalski ve Limber 2013). Toplumsal faktörler genellikle kültürel ve sosyal normlardan kaynaklanmaktadır (Akgöl 2020). Siber zorbalığı etkileyen toplumsal etmenler, bireyin sosyal çevresi ile ilişkili olup, aile ve akran ilişkileri, okul iklimi gibi faktörler olduğu ifade edilmektedir (Kowalski ve ark 2014). Siber zorbalık yapan bireylerin arkadaşları tarafından desteklenmesi veya sosyal medyada popüler olmaları siber zorbalığı teşvik edebilmektedir. Ayrıca, siber zorbalık mağdurlarının genellikle azınlık gruplara mensup olduğu ve bu gruplara yönelik önyargı ve ayrımcılığın siber zorbalık davranışlarının artmasına neden olduğu da gözlemlenmektedir (Gaffney ve ark 2019).

1.4.2. Siber Zorbalığın Epidemiyolojisi

İnternet ve teknolojinin hızla gelişmesi ve yaygınlaşması ergenleri de etkilemekte ve ergenler doğduğu andan itibaren teknoloji odaklı bir yaşamla karşı karşıya kalmaktadır (Balaban Sali ve ark 2015). “We Are Social Digital Report 2022” raporuna göre dünya genelinde internet kullanım oranını %63.1 olarak bildirilmiştir. Türkiye’de internet kullanım oranının 2013’te %48,9’dan 2018’de %72,9’a yükseldiği, 16-24 yaş arası gençlerin %90,7’sinin aktif internet kullanıcısı olduğu ve diğerk yaş gruplarına göre en yüksek internet kullanım oranını gençlerin oluşturduğu bildirilmektedir (TÜİK 2019). TÜİK (2022) verilerine göre ise internet kullanım oranı, 16-74 yaş grubundaki bireylerde 2021 yılında %82,6 iken 2022 yılında %85,0 olmuştur ve erkeklerin internet kullanım oranının %89,1, kadınların ise %80,9 olduğu

belirlenmiştir. Çevrimiçi iletişimin gençler arasında oldukça yaygın olması sanal ortamda olumsuz bir iletişim biçimi olan siber zorbalığa yol açmaktadır (Camerini ve ark 2020). 2007 ve 2017 yılları arasında yayınlanan ergen siber zorbalık ve mağduriyet üzerine 76 çalışmanın sistematik bir incelemesinde, siber zorbalık yaygınlığının %5,3 ile %66,2 arasında değiştiği ve siber zorbalık mağduriyet yaygınlığının %1,9 ile %84,0 arasında olduğu tespit edilmiştir (Camerini ve ark 2020). Benzer şekilde, 2015-2019 yılları arasında gerçekleştirilen toplam 63 çalışmanın incelendiği bir başka çalışmada ise siber zorbalığa maruz kalmış çocuk ve ergen oranının %14,6 ile %52,2 arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Zhu ve ark 2021). UNICEF (2019) dünya çapında çevrimiçi olan 15-24 yaş arası gençlerin %70,6'sının siber zorbalık, dijital şiddet ve dijital taciz gibi olaylar nedeniyle tehlikelere maruz kaldığını açıklamıştır. UNICEF'in açıkladığı bulgulara göre dünya genelinde 30 ülkede her 3 gençten 1'i siber zorbalığa maruz kalıyor ve her 5 çocuktan 1'i siber zorbalık ve şiddet nedeniyle okula gidemediğini belirtiyor (UNICEF 2019).

UNESCO dijital kütüphanesinde yayımlanan bir raporda, 11 Avrupa ülkesinde, 11-18 yaş arası her 2 çocuktan 1'inin siber zorbalığa maruz kaldığı belirtiliyor. Aynı raporda siber zorbalığın gelir düzeyi yüksek olan ülkelere daha yaygın olduğu ve siber zorbalıktan etkilenen çocukların oranının % 5-21 arasında değiştiği belirlenmiştir. Ayrıca kızların siber zorbalığa maruz kalma olasılığının erkeklere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Raporda, Avrupa'da 18-29 yaş aralığındaki kadınların yüzde 11'i, 15 yaşından beri siber zorbalığa maruz kaldıkları belirlenmiştir (UNESCO 2021). Lee ve Shin (2017) Güney Kore'deki 4000 ergen ile siber zorbalığın yaygınlığını araştırıldığı bir çalışmada ergenlerin %34'nün, %6,3 kısmının sadece zorba, %14,6'sının kurban ve %13,1'nin hem zorba hem mağdur, erkek öğrencilerin siber zorbalık oranlarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Lee ve Shin 2017). Biswas ve arkadaşları (2020) 12-17 yaş arası okul çocuklarına yönelik yürüttükleri bir çalışmada siber zorbalığa maruz kalma yaygınlığının %30,5 olduğunu vurgulamışlardır. Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı raporuna göre öğrencilerin %23'ünün ayda en az birkaç kez siber zorbalığa maruz kaldığını ortaya koymuştur (OECD 2019). Aynı rapor dünya çapında bir inceleme %10 ila %40 arasında değişen mağduriyet oranları bildirmiştir.

Türkiye'de de ergenler arasında siber zorbalığın yaygınlığı açısından benzer bir durum söz konusudur. Ülkemizde yapılan çalışmalara göre siber zorbalık ciddi bir

problem olarak karşımıza gelmektedir. Ülkemizde yürütülen araştırmalar lise öğrencilerinin siber zorba ya da mağdur deneyimleri yaşadığını ortaya koymaktadır (Dikbıyık ve Yılmaz 2016, Yelboğa ve Koçak 2019, Hesapçıoğlu ve Yeşilova 2020). Dursun, Gökçe ve Aytaç (2020) tarafından yapılan bir araştırma da öğrencilerin %41,8'inin son 6 ayda en az bir kez siber zorbalık yaşadığını ve %47'sinin siber zorbalığa tanık olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde Öztürk (2019) yaptığı araştırmasında öğrencilerin %53'ünün siber zorbalığa karıştığını ve %59,7'sinin siber mağduriyet yaşadığını tespit etmiştir. Siber zorbalığın araştırılması amacıyla ortaokul ve lise öğrencileri ile yapılan bir çalışmada siber zorbalığın ortaokul ve lise öğrencileri için önemli bir problem olduğu, öğrencilerin %31'i çevrimiçi ortamda kendisinin istemediği davranışlara maruz kaldığı, karşılaşılan siber zorbalık türlerinin oranlarına bakıldığında ise öğrencilerin %26,7 si dijital ortamda hoşlanmadığı mesajlar aldığını, %25,6'sı telefonla aranarak rahatsız edildiğini, %24'ü cep telefonu ve internet ortamında yüz yüze söylemeye cesaret edemedikleri sözleri rahatlıkla kendilerine söylediklerini, %8'i cep telefonundan hoşlanmadığı içerikli mesajlar aldığını ifade etmişlerdir (Bridge ve Duman 2019). Bilgi teknolojileri ve iletişim kurulu raporuna göre ergenlerin %11,64'ünün çevrimiçi sözlü zorbalığa maruz kaldığı, %10,13'ünün siber zorbalık yaşadığı, ergenlerin yaklaşık %56,5'inin internette tanımadığı kişilerle konuştuğu, kız ergenlerin %16'sının ve erkek ergenlerin %30,5'inin siber zorbalığa maruz kaldığı saptanmıştır (BTK, 2021).

Siber zorbalıkla ilgili çalışmalar incelendiğinde dünyada siber zorbalığa sıklıkla rastlandığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle lise öğrencileri siber zorbalık yapmakta ya da siber zorbalığa maruz kalmaktadır.

1.5. Siber Zorbalık ve Psikolojik İyi Oluş

Psikolojik iyi oluş, kişinin kendi hakkında olumlu duygulara sahip olması, kendini olumlu algılaması ve kendini gerçekçi bir şekilde tanıyıp güçlü yönlerinin aynı zamanda zayıf yönlerinin de farkında olması ve buna rağmen kendinden hoşnut olmasını, özerk hareket edebilmesini ve yaşamında bir anlam olduğunu bilmesidir (Ryff ve Keyes 1995). Ryff ve Keyes (1995) psikolojik iyi oluşu oluşturan 6 alt boyutun olduğunu öne sürmüştür, bunlar; kişisel gelişim, kendini kabul, olumlu ilişkiler, çevresel hakimiyet, yaşam amaçları, özerklik. Psikolojik iyi oluş kavramına odaklanan kuramsal yaklaşımlar, bireyin gelişimini vurgulayarak, bireyin ruh sağlığı

içinde iyi oluşunun önemszenmesi gerektiğini ifade etmektedir (Arslan ve ark 2021, Çeri ve Çiçek 2021, Yıldırım ve Çelik Tanrıverdi 2020).

Siber zorbalık araştırmaları çoğunlukla dünya genelinde siber zorbalığın ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkisi olduğunu göstermiştir (Foody ve ark 2019, Heldelf ve ark 2020, kim ve ark 2018). İngiltere'de siber zorbalık ve ergenlerin refahına yönelik büyük ölçekli bir popülasyon temelli çalışmada daha zayıf iyi oluşun siber zorbalığa yatkınlığını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Przybylski ve Bowes 2017). Pek çok kanıt siber mağduriyetin özellikle siber zorba olma hesaba katıldığında ruh sağlığı sorunlarının bir göstergesi olduğunu göstermektedir (Kim ve ark 2018). Bu tür deneyimler aynı zamanda boylamsal olarak depresyon ve kaygı ile ilişkilendirilmiştir (Rose ve Tynes 2015, Fahy ve ark 2016). Ek olarak, çok sayıda kesitsel araştırma, siber zorbalığa katılımı, daha zayıf iyi oluş, düşük benlik saygısı, beden imajı memnuniyetsizliği dahil olmak üzere bir dizi olumsuz psikolojik sonuçla ilişkili olduğunu vurgulamıştır (Foody ve ark 2019). Padır, Eroğlu ve Çalışkan (2015) yaptıkları bir çalışmada öznel mutluluk ile siber zorbalık ve siber mağduriyetin negatif ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Bireylerin iyi oluş düzeyleri arttıkça siber zorba olma ve siber mağdur olma olasılıklarının azaldığı görülmüştür (Padır ve ark 2015). İnternet kullanım amacı siber mağduriyet ve iyilik hali değişkenleri için etkili olup, internette fazla zaman geçirmenin siber mağduriyet deneyimlerini arttırdığı ve iyi oluş düzeylerini düşürdüğü sonucuna varılabilir (Çetin Dağlı ve Gündüz 2017).

Hellfeldt ve arkadaşlarının (2020) İsveç'te bir belediyede devlet okullarına ve özel okullara devam eden 10-13 yaş arası genç ergen ile yürüttükleri bir çalışmada elde edilen sonuçlarda, siber zorba-kurban grubunun yüksek düzeyde depresif semptomlara ve düşük öznel iyi oluş ve aile desteğine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha spesifik olarak, aileden ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek, depresif ve kaygı belirtileri olasılığını azaltıp öznel iyi oluş düzeyini artırırken, bu desteğin yeterli olmaması gençler arasında siber zorba-kurban olma oranını artırır (Hellfeldt ve ark 2020). Mevcut bulgular, ergenlerde artan sosyal bağlılığın, zaman içinde iyi oluşu desteklemek için hayati önem taşıdığını ve siber zorbalık ve/veya siber mağduriyet yaşayanlarda iyi oluşu koruyabileceğini vurgulamaktadır (McLoughlin ve ark 2022). Siber zorbalık, hedefin yaşamına gece gündüz her zaman yayılabilir ve siber zorbalığın hedeflerinde benlik saygısına, akademik başarıya ve iyi oluşa zarar verme dâhil olmak üzere riskler oluşturur (Cowie 2013).

1.6. Siber Zorbalık ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı

Ergenliği yansıtan en belirgin duygulardan biri öfkedir. Öfke isteklerimize karşı yaşamaya zorlandığımızda ve haksız bir durumla karşı karşıya kaldığımızda ortaya çıkan normal bir duygudur (Lerner 2015). Çevremizdeki insanların bize karşı tutumlarını nasıl şekillendirdiğimiz, aslında en çok da öfke yoluyla ortaya çıkar. Bu bakımdan öfke normal ve faydalı bir duygu olarak görülebilir ancak kendimiz ve çevremiz için sorun yaratan bir davranış haline geldiğinde kişi için olumsuz olabilir (Lowth ve PGDertMedEd 2015). Öfke duygusu hem öfkelenen kişiyi hem de çevresindeki kişileri etkiler. Öfke ile ifade edilen her davranış yöneltilen kişiler için genellikle psikolojik ya da fiziksel olarak yaralayıcı, tehdit edici ve sıkıntı verici olur (Kalyoncu 2014).

Öfke yaşayan bireyler kimi zaman karşısındakini kaybetme ya da incitme kaygısıyla, kimi zaman ise çevrelerinden alacakları olumsuz tepkiler nedeniyle öfkelerini ifade etmek yerine içe atmayı tercih etmektedirler (Şakiroğlu 2015). Öfkenin içe atılması ile anlık olarak problemin ortadan kalktığı düşünülebilir. Ancak bu şekilde içe atılan öfke duygusuna neden olan asıl problem çözüme ulaşmamakta ve birey kendini veya çevresini suçlama davranışı sergilemektedir (Şakiroğlu 2015). Bastırılan veya yok sayılarak görmezden gelinen öfkenin fiziksel ve ruhsal probleme neden olduğunu, ayrıca bireylerin çevresiyle olan ilişkisini olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir (Karslı 2012). Bu nedenle bireylerin öfkesini doğru şekilde ifade edebilmeyi öğrenmeleri hem fiziksel ve ruhsal sağlıkları, hem de çevreleriyle olan ilişkileri açısından son derece önem taşımaktadır (Hayes 2014). Öfkenin içe atılmasından farklı olarak kimi bireyler sözel ya da davranışsal olarak öfkelerini dışarıya yöneltme yoluna gidebilirler, dışarıya yöneltme kimi zaman kırıcı ve yıkıcı olmayan sözel ifadelerle olurken, kimi zaman da fiziksel saldırganlık şeklinde olabilir (Zorlu 2017). Öfkenin kontrolsüz bir biçimde dışarıya yöneltilmesi anlık olarak rahatlama hissi verse de dışarı yöneltilen öfke çözüme ulaşmadığında bireyler arasında kırılganlıklara ve ayrılıklara neden olabilmektedir (Hamza ve ark 2019). İnsanın en temel duygularından biri olan öfke duygusu denetim altına alınabilir bir duygudur. Bastırılan, görmezden gelinen, sözel ya da fiziksel saldırganlık ile sağlıksız bir şekilde dışarıya yöneltilen öfke duygusu kontrol edilip uygun bir şekilde ifade edildiğinde sağlıklı bir duygu olabilmektedir (Sağlam 2020).

Sürekli öfke, öfkeyi duygusal bir durum olarak deneyimleme eğilimindeki bireysel farklılıkları ifade eden bir kişilik yapısıdır (Owen 2011). Öfke duygularının siber zorbalığa katılımı artırma olasılığı daha yüksektir (Patchin ve Hinduja 2011). Bu etkilerin bir açıklaması, öfkeli bireylerin çeşitli uyaranlara daha sık agresif tepki vermesi ve siber zorbalığa daha yatkın olması olabilir (Den Hamer ve Konijn 2016). Bazı ampirik araştırmalar, öfkenin sadece ergenler için değil (Hamer ve Konjin 2016, Patchin ve Hinduja 2011) aynı zamanda genç yetişkinler için de siber zorbalıkla olumlu bir şekilde ilişkili olduğunu gösteriyor (Ak ve ark 2015, Kowalski ve ark 2014). Bu bulgular, siber zorbalığı azaltmada öfkeyi azaltmanın değerini vurgulamaktadır (Wang ve ark 2017). Spesifik olarak, sürekli öfkenin, bireylerin saldırganlık ve zorbalık eğilimlerini çeşitli mekanizmalar yoluyla etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, saldırganlığı ve siber zorbalığı haklı çıkarmak için bir araç olarak hizmet edebilecek kişisel bir faktör olan sürekli öfke, siber zorbalığı etkileyebilir (Wang ve ark 2016). Ayrıca, bireyler ne kadar sürekli öfkeye sahipse, intikam ve zorbalık duygularını deneyimlemeye ve bunlara göre hareket etmeye o kadar eğilimlidirler ki kendini suçlama, utanç ve cezadan kaçınılabilecek bilişsel çarpıtmalarını etkinleştirme olasılıkları o kadar yüksektir (Wang ve ark 2017).

Ak ve arkadaşlarının (2015) yaptıkları bir çalışmada siber zorbalığın içe öfke yoluyla dolaylı olarak ilişkili olduğu, dışa dönük öfkenin doğrudan aracılık edeceği bulunmuştur. Bu bulgu için olası bir açıklama, öfkeyi uygun şekilde ifade edememenin siber zorbalığın siber kurbanlarının daha sonra başkalarına zorbalık yapma potansiyelini artırabileceğidir (Ak ve ark 2015). Çinli ergenlerle yapılan bir çalışmada sürekli öfkesi yüksek olan ergenlerde, siber zorbalık işlemeye sahip olma olasılıkları daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Yang ve ark 2022). Arıca ve Özbay (2016), İstanbul ilinde bir lisede yürüttükleri çalışmada öfke ve öfke dışı vurumu arttıkça siber zorbalık davranışlarında artış olduğu bulunmuştur. Ayrıca duyguları tanımlamada zorluk ve dışa dönük düşünme siber zorbalığı öngörmüştür (Arıca ve Özbay 2016). Öfkenin analiz edildiği yaşları 12 ile 17 arasında değişen, siber zorbalık durumlarına kurban ya da görgü tanığı rolünde karışan ergenlerle bir araştırma yapılmış ve siber zorbalık kurbanları, özellikle saldırılar arkadaşları olarak gördükleri kişilerden geldiğinde öfkelenedikleri görülmüştür (Marin-Cortes ve ark 2021). Öfke, adaletsizlik durumlarıyla ve saldırganların kurbanlara empati duymadıkları algısıyla ilişkilendirilmiştir (Marin-Cortes ve ark 2021).

Sonuç olarak öfke duygusunun, sağlıklı bir şekilde kontrol altına alınmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Birey öfkeyi tanıyarak ve kabullenerek sağlıklı yollarla ifade edebilme becerisi kazanmalıdır.

1.7. Siber Zorbalığın Önlenmesi ve Zorbalık ile Mücadelede Psikiyatri Hemşiresinin Rolü

Siber zorbalık ve mağduriyet dünya çapında pek çok ergeni etkilemektedir. Siber zorbalık ergenlerin psikolojik sorunlar yaşamasına ve psikiyatrik problemlerin artmasına sebep olmaktadır (Yosep ve ark 2022). Siber zorbalık ve zorbalığa maruz kalmak, bir ergenin duygusal ve psikolojik sağlığı üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilmektedir (Khine ve ark 2020). Siber zorbalıkla baş etmekte zorlanan kişiler öfke, düşük psikolojik iyi oluş, düşük sosyal uyum, utanç, yalnızlık, korku, hayal kırıklığı, kaygı, depresyon, anksiyete, yorgunluk, öz saygıda azalma, konsantrasyonda güçlük, karamsarlık, kendini suçlama, sinirlilik, üzüntü, umutsuzluk ve çaresizlik, intihar ve madde kullanımı gibi durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir (Arseneault 2018, Ng ve ark 2020, Kutok ve ark 2021, Acosta ve ark 2022, Maftai ve ark 2022, Yosep ve ark 2022).

Bu noktada hemşireler, siber zorbalığın önlenmesi ve etkisinin azaltılmasında kapsamlı hemşirelik bakımının sağlanmasında önemli bir role sahiptir (Yosep ve ark 2023). Toplum sağlığını gözetken ve yönlendiren hemşireler eğitimci, danışman, araştırmacı, lider, savunucu ve iletişimci olarak hizmet vererek güvenli ve sağlıklı bir çevrenin oluşmasına katkıda bulunurlar (Thomas ve ark. 2019, Özbey ve Başdaş 2020). Hemşireliğin birçok çalışma ve uzmanlık alanı bulunmakla birlikte okul çağındaki çocuklar, ergenler ve aileler için eğitici, bilgilendirici ve farkındalık uyandırıcı rolleri bulunmaktadır (Liu ve Graves 2011, Karataş ve Yayan 2019). Hemşireler eğitici rolleri kapsamında, siber zorbalığı önlemeye yönelik farkındalık eğitimlerini planlama ve topluma yönelik bu eğitimleri uygulamaktadır (Vlaanderen ve ark 2020). Hemşireler siber zorbalığın nedenlerini anlamak için tüm yordayıcıları inceleyerek müdahalede aktif rol alırlar. Mağduriyetten sonra nasıl başa çıkacaklarını öğretirken, süreci erken dönemde fark edip etkili bir şekilde yönetebilirler. Siber zorba ve mağdurların aileleri ve çevreleri ile etkin iletişim kurarak tüm koruyucu ve önleyici tedbirleri organize bir şekilde kullanırlar (Liu ve Graves 2011, Karataş ve Yayan 2019).

Psikiyatri hemşireleri, siber zorba ve mağdurların yaşadığı ruhsal sorunlarla başa ıkabilmelerinde noktasında eğitim ve danışmanlık yoluyla destek sağlayabilmektedir (Topçu ve Erdur-Baker 2018). Bu durum Hemşirelik yönetmeliğinde de açıkça ifade edilmektedir. Hemşirelik yönetmeliğinde de belirtildiği gibi psikiyatri hemşiresinin görevleri; ergenlerin ve ailelerinin eğitim ve danışmanlık ihtiyaçlarını belirlemek ve karşılamak, eğitimin etkinliğini değerlendirmek, ergen ve ailelere problem yönetimi ve problem çözme konusunda eğitim ve rehberlik sağlamak, ocuk/ergenin yaşadığı kaygı, keder, öfke, suçluluk, çaresizlik duygularıyla baş etmek için terapötik iletişim kurmak, danışmanlık sağlamak ve diğer klinik hemşireleri ve personeline eğitim ve danışmanlık sağlamaktır (Resmi Gazete Hemşirelik Yönetmeliği 2010).

Siber zorbalığın önlenmesi ve siber zorbalık ile mücadelede, psikiyatri hemşirelerinin öncelikle mağdurların psikolojik sağlığına odaklanması gerekmektedir. Hemşireler, mağdurların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını anlamak için empati kurarak, onların yaşadığı zorbalık deneyimlerini doğru bir şekilde değerlendirebilirler. Hemşireler, kurbanların yaşadığı depresyon, anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) gibi psikolojik sorunları hafifletmek için çeşitli yöntemler uygulayabilirler (Machackova ve Dedkova 2020, Topçu ve Erdur-Baker 2018). Siber zorbalıkla mücadelede psikiyatri hemşirelerinin bir diğer rolü, ebeveynlere ve okullara rehberlik ederek bu konuda farkındalığı arttırmaktır (zbey ve Başdaş 2020, Topçu ve Erdur-Baker 2018). Siber zorbalık ile mücadelede aileye yönelik hemşirelik yaklaşımlarında ergeni bilinçli ve doğru internet kullanımı hakkında yönlendirilmesi ve internet güvenliği açısından bilgilendirilmesi yer almaktadır (Meral ve ağlar 2021). Siber zorbalık ile mücadelede okullara yönelik hemşirelik yaklaşımlarında psikiyatri hemşireleri, öğretmenleri siber zorbalığın belirtileri, sonuçları ve nleme yöntemleri konusunda bilgilendirebilir, bu sayede öğretmenler siber zorbalıkla karşı karşıya kalan çocukların nasıl destekleneceği konusunda daha bilinçli hale gelebilirler (Machackova ve Dedkova 2020). Sonuç olarak, siber zorbalığı nleme, erken dönemde zorba ve mağdurların belirlenmesi ve özellikle mağdurun güçlendirilmesi noktasında psikiyatri hemşireleri önemli bir rol oynamaktadırlar.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Türü

Bu çalışma tanımlayıcı ve ilişki arayıcı türde tasarlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

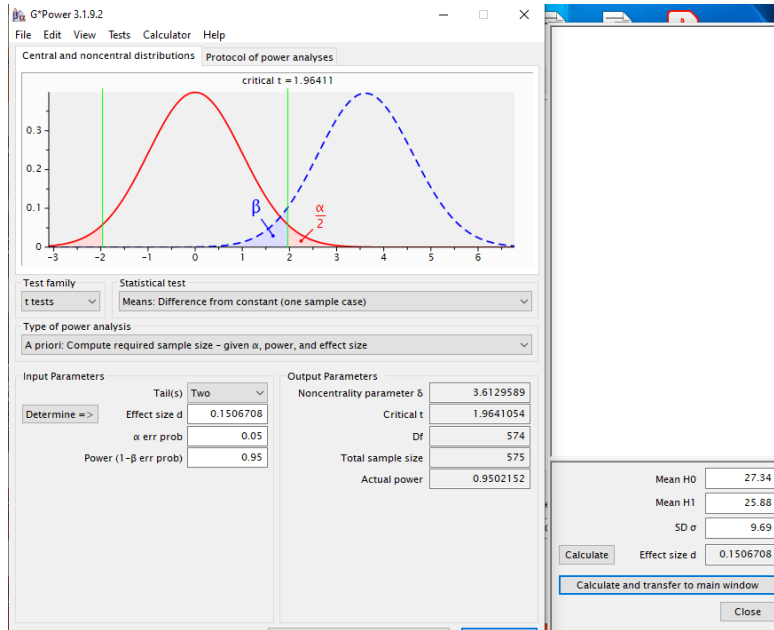
Araştırma Konya il merkezindeki Selçuklu, Karatay ve Meram ilçelerinde yer alan en kalabalık öğrenci mevcuduna sahip olan birer lise alınarak Karatay Şehit Azam Gündede Anadolu Lisesi, Meram Konya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Selçuklu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde öğrenim gören lise öğrencileri ile yürütülmüştür.

Karatay Şehit Azam Gündede Anadolu Lisesi, 2022-2023 eğitim öğretim yılında 46 derslik, 67 öğretmen ile eğitim vermektedir. Lisenin toplam öğrenci sayısı yaklaşık 1195'tir. Meram Konya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 2022-2023 eğitim öğretim yılında, 45 derslik, 174 öğretmen, 13 atölye, 82 mesleki uygulama laboratuvarı ile eğitim vermektedir. Anadolu Teknik Programı kapsamında; Biyomedikal Cihaz Teknolojisi, Elektrik-Elektronik Teknolojisi, Makine ve Tasarım Teknolojisi alanları ile eğitim öğretime devam etmektedir. Anadolu Meslek Programı kapsamında ise Bilişim Teknolojileri, Biyomedikal Cihaz Teknolojileri, Elektrik-Elektronik Teknolojisi, Makine ve Tasarım Teknolojisi, Matbaa Teknolojisi, Metal Teknolojisi, Metalurji Teknolojisi, Mobilya ve İç Mekan Tasarımı, Motorlu Araçlar Teknolojisi, Plastik Teknolojisi, Tesisat Teknolojisi ve İklimlendirme alanları ile eğitim öğretim devam etmektedir. Öğretim programlarında yer alan mesleğe özgü kuramsal olarak işlenen dersler, klinik beceri laboratuvarlarında yapılan uygulamalarla desteklenmektedir. Lisenin toplam öğrenci sayısı yaklaşık 2107'dir. Selçuklu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 2022-2023 eğitim öğretim yılında 78 derslik, 132 öğretmen, 13 atölye, 52 mesleki uygulama laboratuvarı, 1 kimya laboratuvarı, 1 fizik laboratuvarı ile eğitim vermektedir. Anadolu Teknik Programı kapsamında; Bilişim Teknolojisi, Motorlu Araçlar Teknolojisi, Makine Ve Tasarım Teknolojisi alanları ile eğitime devam etmektedir. Anadolu Meslek Programı kapsamında; Mobilya Ve İç Mekan Tasarımı Teknolojisi, Bilişim Teknolojileri, Elektrik Elektronik Teknolojisi, Kimya Teknolojisi, Makine ve Tasarım Teknolojisi, Metal Teknolojisi, Motorlu Araçlar Teknolojisi alanları ile eğitim öğretime devam etmektedir. Öğretim

programlarında yer alan mesleğe özgü kuramsal olarak işlenen dersler, klinik beceri laboratuvarlarında yapılan uygulamalarla desteklenmektedir. Lisenin toplam öğrenci sayısı yaklaşık 1649'dur.

2.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Konya İli merkez ilçelerinde (Selçuklu, Karatay, Meram) bulunan, öğrenci sayısı olarak en kalabalık olan Karatay Şehit Azam Güdendede Anadolu Lisesi, Meram Konya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Selçuklu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde 2022-2023 eğitim öğretim yılında dokuzuncu sınıfa kayıtlı olan 1203 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örnek büyüklüğü G-power 3.0.10 programı ile çift yönlü p değeri doğrultusunda hesaplanmıştır (Faul ve ark 2007). Örneklem büyüklüğü Yıldız Durak ve Saritepeci (2020) tarafından yapılan bir çalışmadaki "Siber zorbalık ölçeği" toplam puan ortalaması ($27,34 \pm 9,69$) dikkate alınarak, etki büyüklüğü 0,1506708, %95 güç ve %95 güven aralığında en az 575 olarak belirlenmiş, 582 öğrenci ile çalışma sonlandırılmıştır. Evrenden örneklem seçiminde tabakalı örneklem seçim yöntemi kullanılmış olup tabaka birimi olarak liselerdeki dokuzuncu sınıf öğrenci sayısı baz alınmıştır (Tablo 2.1). Öğrencilerin seçiminde gelişigüzel örnek seçim yöntemi kullanılmıştır.

2.3.1. Örnek Seçim Kriterleri

Çalışmaya Dahil Etme Kriterleri

- Lise dokuzuncu sınıfa kayıtlı olmak
- Çalışmaya katılmaya gönüllü olma
- Soruları anlayabilecek ve yanıtlayabilecek düzeyde Türkçe bilmek

Çalışmadan Çıkarılma Kriterleri

- Veri toplama formlarını eksik doldurmak

Tablo 2.1. Çalışmada Yapılan Tabakalı Rastgele Örneklem.

Tabaka	Tabaka Adı	Dokuzuncu Sınıf Öğrenci Sayısı	Tabaka Ağırlığı	Örneklem Giren Öğrenci (n= 575)	Ulaşılan Öğrenci Sayısı (n= 582)
1	Karatay Şehit Azam Gündendede Anadolu Lisesi	284	$284/1203 = 0,23$	$0,23 \times 575 = 132$	138
2	Meram Konya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	502	$502/1203 = 0,42$	$0,42 \times 575 = 242$	243
3	Selçuklu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	417	$417/1203 = 0,35$	$0,35 \times 575 = 201$	201

2.4. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu (EK-A), Siber Zorbalık Ölçeği (SZÖ) (EK-B), Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (PİÖÖ) (EK-C), Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı (SLÖFKE-ÖFKE TARZ) Ölçeği (EK-D) kullanılmıştır.

2.4.1. Kişisel Bilgi Formu (EK-A)

Literatür taraması sonucu (Vatansever 2021, Polat ve Bayraktar 2016, Özbey ve Başdaş 2022, Mendez ve ark 2020) hazırlanan kişisel bilgi formu; lise öğrencilerinin demografik özelliklerinin (cinsiyet, yaş, anne ve babanın eğitim durumu, anne ve babanın çalışma durumu, birlikte yaşanan kişiler, algılanan gelir durumu) sorgulandığı 8 soru ve internet kullanma özelliklerinin sorgulandığı 3 soru olmak üzere toplam 11 sorudan oluşmaktadır.

2.4.2. Siber Zorbalık Ölçeği (SZÖ) (EK-B)

Arıcak ve ark (2012) tarafından geliştirilen Siber Zorbalık Ölçeği (SZÖ) 24 maddeden oluşan ve 4'lü likert türde (Hiçbir Zaman, Bazen, Çoğu Zaman, Her Zaman) puanlanan bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 24 en yüksek puan 96'dır. Ölçekten elde edilen puanın yüksek çıkması siber zorbalık davranış potansiyelinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,95 olarak; test-tekrar güvenirlik katsayısı 0,70 olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada Cronbach alfa katsayısı 0,86 olarak hesaplanmıştır.

2.4.3. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (PİÖÖ) (EK-C)

Diener ve arkadaşları (2009) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması Telef (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Psikolojik İyi Oluş ölçeği (PİÖÖ) 8 maddeden oluşmakta olup ölçeğin maddeleri kesinlikle katılmıyorum (1) ile kesinlikle katılıyorum (7) şeklinde yanıtlanmaktadır. Ölçekten en düşük 8 ve en yüksek 56 puan alınabilmektedir. Yüksek puan kişinin birçok psikolojik kaynak ve güce sahip olduğunu gösterir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,80 olarak hesaplanmıştır. Bakalim ve ark (2016) tarafından ölçeğin ergenlerde doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve uyum indeksi sonuçları; $\chi^2=81.330$, $df=18$, $\chi^2/df= 4.51$, $IFI=.95$, $CFI=.95$, $SRMR=.04$, $RMSEA=.08$ ve Cronbach alfa katsayısı 0,88 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin ergen örneklem grubu içinde geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu bildirilmiştir (Bakalim ve ark 2016). Bu çalışmada Cronbach alfa katsayısı 0,87 olarak hesaplanmıştır.

2.4.4. Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SLÖFKE-ÖFKE TARZ) (EK-D)

Spielberger ve arkadaşları (1983) tarafından geliştirilen Sürekli Öfke- Öfke İfade Tarzı Ölçeğinin (SLÖFKE-ÖFKE TARZ) Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması Özer (1994) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek ergenlere ve yetişkinlere uygulanabilmektedir. Sürekli öfke-öfke ifade tarzı ölçeği 34 maddeden oluşmakta olup dördümlü likert (Hiç, Biraz, Oldukça ve Tümüyle) bir ölçektir. Ölçeğin, ilk 10 maddesi sürekli öfke, sonraki 24 maddesi ile ise öfke ifade tarzlarını değerlendirmektedir. Sürekli Öfke ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan 40'tır. Sürekli Öfke Ölçeği'nden alınan puanların yüksek olması, kişinin sürekli öfke düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Öfke İfade Tarzı Ölçeğinde ise, öfke içe vurumu (13, 15, 16, 20, 23, 26, 27 ve 31. maddeleri), öfke dışı vurumu (12, 17, 19, 22, 24, 29, 32

ve 33. maddeleri) ve öfke kontrolü (11, 14, 18, 21, 25, 28, 30 ve 34. maddeleri) olmak üzere üç alt boyut bulunmaktadır. Öfke içe vurumu, öfke dışı vurumu ve öfke kontrolü alt ölçeklerinden alınabilecek en düşük puan 8, en yüksek puan 32'dir. Bu alt boyutların her birinden alınan puanların artması, kişinin sözü edilen şekilde davranma düzeyindeki artışa işaret etmektedir. Ölçeğin, cronbach alfa katsayıları sürekli öfke ölçeği için 0,78; "öfke kontrolü" boyutu için 0,84; "öfke dışı vurumu" boyutu için 0,72 ve "öfke içe vurumu" boyutu için 0,61 olarak bulunmuştur (Özer 1994). Bu çalışmada cronbach alfa katsayıları sürekli öfke ölçeği için 0,85; "öfke kontrolü" boyutu için 0,84; "öfke dışı vurumu" boyutu için 0,81 ve "öfke içe vurumu" boyutu için 0,65 olarak hesaplanmıştır.

2.5.Araştırmanın Değişkenleri

2.5.1. Bağımlı Değişkenler

- Siber zorbalık ölçeği toplam puan ortalaması

2.5.2.Bağımsız Değişkenler

- Sosyodemografik özellikler
- Psikolojik İyi Oluş Ölçeği toplam puan ortalaması
- Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği
 - Sürekli öfke puan ortalaması
 - Öfke kontrolü alt boyut puan ortalaması
 - Öfke dışı vurum alt boyut puan ortalaması
 - Öfke içe vurum alt boyut puan ortalaması

2.6. Veri Toplama Tekniği

Çalışmada verilerin toplanma aşamasında yüz yüze anket tasarımı kullanılmıştır. Veri toplama, belirlenen liselerin yöneticileri ile araştırmacının ortak planlaması sonucu okuldaki etkinlikler ve eğitim süreçlerini aksatmayacak şekilde belirlenen gün ve saatlerde sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama

araçlarının uygulanması ortalama 30 dk sürmüştür. Veriler 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılında Ocak-Şubat ayları arasında toplanmıştır.

2.7.Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde IBM SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Veriler sayı, yüzde ve ortalama±standart sapma şeklinde özetlenmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunlukları Kolmogorov Smirnov testi, Q-Q plot grafiklerinden yararlanılarak değerlendirilmiştir. Normal dağılım göstermeyen verilerin analizinde ise Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis ve Spearman Korelasyon analizi kullanılmıştır. Çalışmada siber zorbalık düzeyini etkileyebilecek psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı değişkenlerini değerlendirmek için backward metodu seçilerek çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Sonuçlar %95 güven aralığında ve $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

2.8. Araştırmanın Etik ve Yasal Boyutu

Çalışmaya başlamadan önce Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik onay (EK-E), ardından İl Milli Eğitim Müdürlüğünden kurum izni alınmıştır. Çalışmanın başında ergen ve ebeveynlere çalışmanın yapılma amacı ile ilgili bilgi verilerek Ebeveyn Gönüllü Bilgilendirme Formu (EK-G) ve Ergen Gönüllü Bilgilendirme Formu (EK-H) ile hem ebeveyn hem de ergenlerden onamları alınmıştır. Çalışmaya katılımda "Özerkliğe Saygı" ilkesi ve çalışma kapsamında katılımcılardan edinilen bilgilerin saklanacağı bildirilerek "Gizliliğin Korunması" ilkesi sağlanmıştır. Araştırma kullanılacak ölçekler için sorumlu yazarlardan ölçek izinleri (EK-F) alınmıştır.

2.9. Araştırmanın Genellenebilirliği ve Sınırlılıkları

Bu çalışma, Konya İli merkez ilçelerinde (Selçuklu, Karatay, Meram) çalışmaya katılan lise öğrencilerine genellenebilir. Çalışmanın evren ve örnekleme, 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılında öğrenci sayısı olarak en kalabalık olan Karatay Şehit Azam Güdendede Anadolu Lisesi, Meram Konya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Selçuklu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri ile sınırlıdır. Araştırma sonucunda elde edilen bulguların öğrencilerin kendi ifadelerine dayalı olması araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır.

3. BULGULAR

Lise öğrencilerinde siber zorbalık, psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzının belirlenmesi, siber zorbalığın psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın bulguları aşağıda özetlenmiştir.

Tablo 3.1. Lise öğrencilerinin sosyodemografik özelliklerinin dağılımı (n=582).

Değişken	Ort±SS	
Yaş	14,69±0,65	
	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	205	35,2
Erkek	377	64,8
Anne Eğitim Durumu		
Okuryazar değil-Okuryazar	27	4,6
İlkokul	234	40,2
Ortaokul	166	28,5
Lise	113	19,4
Üniversite	42	7,2
Baba Eğitim Durumu		
Okuryazar değil-Okuryazar	19	3,3
İlkokul	170	29,2
Ortaokul	137	23,5
Lise	175	30,1
Üniversite	81	13,9
Anne Çalışma Durumu		
Çalışıyor	130	22,3
Çalışmıyor	452	77,7
Baba Çalışma Durumu		
Çalışıyor	522	89,7
Çalışmıyor	60	10,3
Birlikte Yaşadığı Kişiler		
Anne-baba ile birlikte	515	88,5
Anne ile birlikte	48	8,2
Baba ile birlikte	7	1,2
Yurtta	12	2,1
Gelir Algısı		
Gelir gidere denk	342	58,8
Gelir giderden fazla	126	21,6
Gelir giderden az	114	19,6

Tablo 3.1'de çalışmaya katılan lise öğrencilerinin sosyodemografik özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri incelendiğinde; öğrencilerin yaş ortalamasının 14,69±0,65 olduğu ve

katılımcıların %64,8'inin erkeklerden oluştuğu bulunmuştur. Öğrencilerin, %40,2'sinin anne eğitim durumunun ilkökul, %30,1'inin baba eğitim durumunun lise olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %77,7'sinin annesinin çalışmadığı, babaların ise %89,7'sinin çalıştığı ve öğrencilerin %58,8'inin geliri gidere denk olarak algıladığı belirlenmiştir. Öğrencilerin %88,5'inin anne-babası ile birlikte yaşadığı görülmektedir (Tablo 3.1).

Tablo 3.2. Lise öğrencilerinin internet kullanım özelliklerinin dağılımı (n=582).

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Günlük internet kullanım sıklığı		
Bir saatten az	45	7,7
1-3 saat	282	48,5
4 saat ve üzeri	255	43,8
Sosyal medya hesabı varlığı		
Var	523	89,9
Yok	59	10,1
Sosyal medya kullanım amacı		
Kullanmıyor	59	10,1
Arkadaş edinmek için	52	8,9
Video/fotoğraf paylaşmak için	43	7,4
Boş zaman geçirmek için	363	62,4
Başkaları hakkında bilgi edinmek için	33	5,7
Diğer	32	5,5

Öğrencilerin internet kullanım özellikleri incelendiğinde, öğrencilerin %43,8'inin günlük internet kullanım sıklığının dört (4) saatten daha fazla olduğu görülmektedir. Öğrencileri %89,9'unun sosyal medya hesabı olduğu ve sosyal medyayı %62,4'ünün boş zamanlarını geçirmek amacıyla kullandıkları belirlenmiştir (Tablo 3.2).

Tablo 3.3. Lise öğrencilerinin siber zorbalık ölçeği, psikolojik iyi oluş ölçeği ve sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutları puan ortalamaları (n=582).

Ölçekler ve Alt Boyutları	n	Madde Sayısı	Cronbach'sAlpha	Ort±Ss	Min-Max
SZÖ Toplam Puan	582	24	0,869	27,99±5,63	24-58
PİÖÖ Toplam Puan	582	8	0,872	37,00±10,45	8-56
SLÖFKE-ÖFKE					
TARZ Toplam Puan					
Sürekli Öfke	582	10	0,853	21,62±6,89	10-40
Öfke İçer Vurumu	582	8	0,651	16,67±4,64	8-30
Öfke Dışa Vurumu	582	8	0,810	15,93±5,27	8-32
Öfke Kontrolü	582	8	0,841	20,69±5,88	8-32

Tablo 3,3’de lise öğrencilerinin SZÖ, PİÖÖ ve SLÖFKE-ÖFKE TARZ alt boyut puan ortalamalarına yer verilmiştir. Öğrencilerin SZÖ toplam puan ortalaması $27,99 \pm 5,63$ olarak saptanmıştır. Çalışmaya katılan lise öğrencilerin PİÖÖ toplam puan ortalamasının $37,00 \pm 10,45$ olduğu belirlendi. SLÖFKE-ÖFKE TARZ “Sürekli öfke”, “Öfke içe vurumu”, “Öfke dışı vurumu” ve “Öfke kontrolü” olmak üzere dört alt boyuttan oluşmakta olup, sırasıyla puan ortalamaları; $21,62 \pm 6,89$, $16,67 \pm 4,64$, $15,93 \pm 5,27$, $20,69 \pm 5,88$ olarak belirlenmiştir (Tablo 3.3).

Tablo 3.4. Lise öğrencilerinin sosyodemografik ve internet kullanım özelliklerine göre siber zorbalık puan ortalaması dağılımı (n=582).

Değişken	SZÖ Ort±SS	Medyan (Q1-Q3)	Test değeri p
Cinsiyet			
Kadın	27,32±4,19	26 (24-28)	MWU= 1,567 p= 0,117
Erkek	28,35±6,25	26 (25-29)	
Anne Eğitim Durumu			
Okuryazar değil-Okuryazar	30,78±9,13	27 (25-32)	KW= 4,202 p= 0,379
İlkokul	27,96±5,31	26 (25-29)	
Ortaokul	27,27±3,99	26 (25-28)	
Lise	27,51±4,77	26 (25-28)	
Üniversite	30,50±9,74	26,50 (24,75-29,25)	
Baba Eğitim Durumu			
Okuryazar değil-Okuryazar	27,68±3,51	26 (25-31)	KW= 1,126 p= 0,890
İlkokul	27,59±4,58	26 (25-29)	
Ortaokul	28,69±7,16	26 (25-29)	
Lise	27,70±4,86	26 (25-28)	
Üniversite	28,33±6,55	26 (24-29)	
Anne Çalışma Durumu			
Çalışıyor	28,27±6,81	26 (25-28)	MWU= 0,274 p= 0,784
Çalışmıyor	27,91±5,24	26 (25-29)	
Baba Çalışma Durumu			
Çalışıyor	28,14±5,84	26 (25-29)	MWU= -1,446 p= 0,148
Çalışmıyor	26,67±2,89	26 (24-28)	
Birlikte Yaşadığı Kişiler			
Anne-baba ile birlikte	28,07±5,76	26 (25-29)	KW= 6,094 p= 0,107
Anne ile birlikte	27,08±3,54	26 (24,25-28)	
Baba ile birlikte	31,86±8,91	28 (27-33)	
Yurtta	25,92±2,50	25,50 (24-26,75)	
Gelir Algısı			
Gelir gidere denk	27,42±4,89	26 (25-28)	KW= 7,258 p= 0,027
Gelir giderden fazla	28,94±7,01	26 (25-29)	
Gelir giderden az	28,62±5,83	27 (25-29,25)	
Günlük İnternet Kullanım Sıklığı			
1saatten az	27,49±4,53	26 (25-28,50)	KW= 10,545 p= 0,005
1-3 saat	27,24±4,88	26 (25-28)	
4 saat ve üzeri	28,91±6,40	27 (25-29)	
Sosyal medya hesabı varlığı			
Var	28,31±5,83	26 (25-29)	MWU= -5,966 p= 0,000
Yok	25,14±1,59	25 (24-26)	

KW: Kruskal Wallis testi, MWU: Mann-Whitney U testi

Tablo 3.4’de çalışmaya katılan lise öğrencilerinin sosyodemografik ve internet kullanım özelliklerine göre SZÖ toplam puan ortalamasının dağılımı verilmiştir. Öğrencilerin cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, anne-baba çalışma durumu ve birlikte yaşadığı kişiler ile siber zorbalık toplam puan ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p<0,05$). Öğrencilerin gelir algısı ile siber zorbalık toplam puan ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p<0,05$) ve farkın geliri giderden fazla olarak algılayan ve geliri giderden az olarak algılayanlardan kaynaklandığı görülmektedir. Benzer şekilde günlük internet kullanım sıklığı ile siber zorbalık toplam puan ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p<0,05$) ve farkın internet kullanım sıklığı 1-3 saat arası olanlar ile 4 saatten daha uzun süre internet kullananlardan kaynaklandığı görülmektedir. Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin sosyal medya hesabı varlığı ile siber zorbalık toplam puan ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Ayrıca sosyal medya hesabı olanların siber zorbalık puan ortalamalarının yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 3.4).

Tablo 3.5. Lise öğrencilerinin siber zorbalık puan ortalaması ile psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı puan ortalamaları arasındaki ilişki (n=582).

	1	2	3	4	5	6
1.Siber zorbalık toplam puan ort	1					
2.Psikolojik iyi oluş toplam puan ort	$r=-0,146$ $p<0,01$	1				
3.Sürekli öfke puan ort	$r=0,213$ $p<0,01$	$r=-0,050$ $p>0,05$	1			
4.Öfke içe vurumu puan ort	$r=0,202$ $p<0,01$	$r=-0,080$ $p>0,05$	$r=0,500$ $p<0,01$	1		
5.Öfke dışı vurumu puan ort	$r=0,304$ $p<0,01$	$r=-0,072$ $p>0,05$	$r=0,718$ $p<0,01$	$r=0,555$ $p<0,01$	1	
6.Öfke kontrolü puan ort	$r=-0,150$ $p<0,01$	$r=0,359$ $p<0,01$	$r=-0,389$ $p<0,01$	$r=-0,125$ $p<0,01$	$r=-0,412$ $p<0,01$	1

r: spearman korelasyon

Tablo 3.5’de lise öğrencilerinin SZÖ toplam puan ortalaması, PİÖÖ toplam puan ortalaması ile SLÖFKE-ÖFKE TARZ alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; SZÖ toplam puan ortalaması ile PİÖÖ toplam puan ortalaması ve SLÖFKE-ÖFKE TARZ öfke kontrolü alt boyut puan ortalaması arasında negatif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0,01$). Siber zorbalık toplam puan ortalaması arttıkça psikolojik iyi oluş toplam puan ortalaması ve SLÖFKE-ÖFKE TARZ öfke kontrolü alt boyut puan ortalaması azalmaktadır. SZÖ toplam puan ortalaması ile SLÖFKE-ÖFKE TARZ sürekli öfke, öfke içe vurumu ve öfke dışa vurumu alt boyut puan ortalamaları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0,01$). Siber zorbalık toplam puan ortalaması arttıkça SLÖFKE-ÖFKE TARZ sürekli öfke, öfke içe vurumu ve öfke dışa vurumu alt boyut puan ortalamaları artmaktadır (Tablo 3.5).

Tablo 3.6. Lise öğrencilerinde psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı puan ortalamalarının siber zorbalık puan ortalaması üzerine etkisi (n=582).

Belirleyiciler	Siber Zorbalık Ölçeği								
	%95 CI						Collinearity		
	B	SE	β	t	p	Low	High	Tolerance	VIF
Psikolojik iyi oluş puan ort	-0,069	0,023	-0,128	-2,991	0,003	-0,114	-0,024	0,849	1,178
Sürekli öfke puan ort	-0,014	0,048	-0,017	-0,285	0,776	-0,107	0,080	0,452	2,212
Öfke içe vurumu puan ort	0,047	0,060	0,039	0,793	0,428	-0,070	0,164	0,641	1,559
Öfke dışa vurumu puan ort	0,312	0,066	0,292	4,719	0,000	0,182	0,442	0,405	2,470
Öfke kontrolü puan ort	0,015	0,046	0,015	0,322	0,748	-0,075	0,105	0,675	1,482
R= 0,331		R ² = 0,109		Adjusted R ² = 0,102		F= 14,131		p<0,000	

Lise öğrencilerinin PİÖÖ toplam puan ortalaması (bağımsız değişken) ve SLÖFKE-ÖFKE TARZ alt boyut puan ortalamaları (bağımsız değişken) kullanılarak SZÖ toplam puan ortalaması (bağımlı değişken) değişkenini yordamak amacıyla backward metodu seçilerek çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde ileri düzeyde anlamlı bir etkisinin olduğu ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki varyansın %10,2’sini (Adjusted R²= 0,102) açıkladığı belirlenmiştir ($p<0,001$). Regresyon analizine göre, PİÖÖ puan ortalamasının (β = -0,128; $p<0,05$) siber zorbalık puan ortalamasını negatif

yönde ve anlamlı olarak yordadığı; SLÖFKE-ÖFKE TARZ öfke dışı vurumu alt boyut puan ortalamasının ($\beta = 0,292$; $p < 0,001$) siber zorbalık puan ortalamasını pozitif yönde ve anlamlı olarak yordadığı görülmektedir (Tablo 3.6).

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada lise öğrencilerinin siber zorbalık ölçeği toplam puan ortalaması $27,99 \pm 5,63$ olarak saptanmıştır. Literatür incelendiğinde çalışma bulgumuzu destekleyen sonuçların olduğu görülmektedir. Çiftçi (2018) Türkiye’ de lise öğrencileri ile yaptığı bir çalışmada siber zorbalık ölçeği puan ortalamasını $26,57 \pm 5,79$ olarak bildirmiştir. Benzer şekilde 11-17 yaş arası ergenler ile yapılmış bir başka çalışmada siber zorbalık ölçeği puan ortalamasının $28,2 \pm 5,27$ olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Wiguna ve ark 2021). Yine yaşları 14-17 arasında değişen lise öğrencileri ile yürütülen bir çalışmada siber zorbalık puan ortalaması $28,2 \pm 6,46$ olarak belirlenmiştir (Süslü ve Oktay 2018). Bulgularımız literatür ile paralellik göstermekle birlikte siber zorbalık puan ortalamasının görece orta düzeyin altında olduğu söylenebilir.

Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş ölçeği toplam puan ortalaması $37,00 \pm 10,45$ olarak saptanmıştır. Ergenlerde psikolojik iyi oluşu değerlendirmek amacıyla yapılmış olan bir çalışmada psikolojik iyi oluş puan ortalaması $36,90 \pm 10,01$ olarak belirlenmiştir ve ergenlerde psikolojik iyi oluşun orta-yüksek düzeyde olduğu ifade edilmiştir (Gomez-Lopez ve ark 2019). Benzer şekilde Çelenk ve Peker (2020) yürüttükleri bir çalışmada psikolojik iyi oluş puan ortalamasının $41,17 \pm 9,13$ olduğunu vurgulamışlardır. Birleşik Krallık’ta 10-15 yaşları arasında psikolojik iyi oluş ile sosyal medya etkileşimi arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada psikolojik iyi oluş puan ortalaması $34,67 \pm 5,04$ olarak bulunmuştur (Booker ve ark 2018). Çalışma bulgularımızın literatür ile benzerlik gösterdiği ve psikolojik iyi oluş puan ortalamasının görece orta düzeyin üzerinde olduğu söylenebilir.

Lise öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ölçeği “sürekli öfke”, “öfke içe vurumu”, “öfke dışı vurumu” ve “öfke kontrolü” alt boyutlarında sırasıyla puan ortalamaları; $21,62 \pm 6,89$, $16,67 \pm 4,64$, $15,93 \pm 5,27$, $20,69 \pm 5,88$ olarak saptanmıştır. Çalışmamızla benzer şekilde Avcı ve arkadaşlarının (2017) yaptıkları bir çalışmada sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ölçeği “sürekli öfke”, “öfke içe vurumu”, “öfke dışı vurumu” ve “öfke kontrolü” alt boyutlarında sırasıyla puan ortalamaları; $24,17 \pm 8,06$, $18,56 \pm 5,27$, $20,31 \pm 6,36$, $17,53 \pm 4,15$ bulunmuştur. Ergenlerin orta düzeyde sürekli öfke ve öfke ifade tarzına sahip olduğu söylenebilir. Çalışmamızdan farklı olarak Kıracı

ve Sahmurova (2022) 12- 14 yaş arasındaki ergenler ile yürüttükleri bir çalışmada sürekli öfke puan ortalamasını $18,64 \pm 5,94$, öfke dışı vurumu puan ortalamasını $14,60 \pm 4,63$, öfke içe vurumu puan ortalamasını $14,54 \pm 4,76$, öfke kontrolü puan ortalamasını $22,37 \pm 5,26$ olarak belirlemiştir. Literatürdeki farklılığın örnekleme dahil edilen bireylerin cinsiyet, yaş gibi sosyodemografik özellikleri ve kültürel farklılıklarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin sosyodemografik özelliklerine göre siber zorbalık puan ortalamasının dağılımı incelendiğinde; cinsiyet değişkeni ile siber zorbalık puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde siber zorbalık puan ortalamasının cinsiyete göre farklılaşmadığını bildiren çalışmalar olduğu gibi (Yiğit ve ark 2018, Çiftçi 2018, Marr ve Duell 2021) siber zorbalık puan ortalamasının cinsiyete göre farklılaştığını ve farkın erkeklerden kaynaklandığını ortaya koyan çalışmaların olduğu görülmektedir (Gomez-Lopez ve ark, 2019, Bridge ve Duman 2019, Efe ve ark 2021, Pichel ve ark 2021, Azami ve Tarebian 2021). Aynı zamanda literatüre göre erkeklerin siber zorbalık puan ortalaması kadınlardan yüksektir ki bu bulgu çalışma bulgumuz ile paralellik göstermektedir. Ayrıca bu çalışmada örneklemin %64,6'sının erkeklerden oluşması nedeniyle farklılık saptanamadığı düşünülmekte olup cinsiyet bakımından homojen dağılımın olduğu gruplarda siber zorbalığın cinsiyet değişkenine göre incelenmesinin literatüre katkısı olacağı söylenebilir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin anne-baba eğitim durumu ile siber zorbalık puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Literatüre göre anne baba eğitim durumu değişkeni ile siber zorbalık arasında istatistiksel açıdan bir farklılık olmadığını ortaya koyan çalışmalar olduğu gibi (Erbiçer 2019, Gül ve ark 2019, Athanasiou ve ark 2018) baba eğitim durumunun siber zorbalığı etkilediği belirten (Çiftçi 2018, Ertuğrul ve Eker 2019, Bridge ve Duman 2019) ve anne eğitim durumunun siber zorbalığı etkilediği belirten (Chen ve ark 2018, İğdeli 2018, Livazoviç ve Ham 2019) çalışmalarda bulunmaktadır. Bu bulgular doğrultusunda tüm dünyada internetin yaygınlaşması, ebeveynler ve çocuklar arasında yaygın olarak kullanılması nedeniyle ebeveynlerin eğitim seviyesi ne olursa olsun çocuklarının internet erişimini kısıtlama konusunda yetersiz kalabilecekleri ve sosyodemografik özelliklerin etkisini kaybettiği söylenebilir.

Lise öğrencilerinin anne-baba çalışma durumu ile siber zorbalık puan ortalamasının dağılımı incelendiğinde; anne-baba çalışma durumu ile siber zorbalık puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Aytaç ve arkadaşları (2022) ergenlerle yürüttükleri bir çalışmada anne-baba çalışma durumunun siber zorbalık puan ortalamasını etkilemediğini belirtmişlerdir. Benzer şekilde Kırccallıoğlu ve arkadaşları (2019) anne baba çalışma durumu değişkeni ile siber zorbalık arasında istatistiksel açıdan bir farklılık olmadığını vurgulamışlardır. Bu bulgular çalışma bulgumuzu desteklemektedir. Ancak baba çalışma durumunun siber zorbalığı etkilediği bildiren (Shams ve ark 2017, Mohseny ve ark 2020) ve anne çalışma durumunun siber zorbalığı etkilediği bildiren (Akkurt Nurtan ve Evgin 2019, Çetin ve ark 2019) çalışmalarda bulunmaktadır. Çalışan ebeveynler çocuklarıyla daha az zaman geçirebilmeleri sebebiyle ergenlerin internet kullanımı üzerinde daha az kontrole sahip olabileceğinden, bu durumun ergenlerin siber zorba ya da mağdur olma riskini artırabildiği düşünülmektedir.

Çalışmada öğrencilerin gelir algısı ile siber zorbalık puan ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve farkın geliri giderden fazla olarak algılayan ve geliri giderden az olarak algılayanlardan kaynaklandığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar gelir düzeyi düşük olan ergenlerin siber zorbalık puan ortalamasının yüksek olduğunu (Yang ve ark 2022, Nagata ve ark 2022, Kırccallıoğlu ve Orhon 2022) ve gelir düzeyi yüksek olan ergenlerin siber zorbalık puan ortalamasının yüksek olduğunu (Le ve ark 2017, Peraaso ve Carone 2021, Talan ve ark 2021). Ayrıca literatürde gelir düzeyi ile siber zorbalık puan ortalaması arasında anlamlı farkın bulunmadığını vurgulayan çalışmalarda mevcuttur (Erbiçer 2020, Le ve ark 2016, Eroğlu ve ark 2015). Bu durum, internete erişimin kolaylaşması ve erişim maliyetinin düşmesi ve geliri ne olursa olsun bireylerin internete daha kolay ulaşması ile açıklanabilir. Ayrıca gençlerin internet aracılığı ile günün her saatinde özgürce sosyalleşebilmeleri internette geçirilen sürenin fazlalaşmasına ve beraberinde siber zorbalık riskinin artmasına neden olabilmektedir.

Çalışmada günlük internet kullanım sıklığı ile siber zorbalık toplam puan ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu 4 saatten daha uzun süre internette vakit geçiren öğrencilerin siber zorbalık puan ortalamalarının 1-3 saat arası internette vakit geçirenlere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Chi ve arkadaşlarının (2020) lise öğrencileri ile yürüttükleri bir çalışmada günlük internette

geçirilen sürenin siber zorbalığa uğrama riskiyle negatif yönde ilişkili olduğu gösterilmiş olup interneti günde 3 saatten fazla kullananlarda siber zorbalığa uğrama oranı %54, 1-3 saat kullananlarda %39 ve 1 saatten az kullananlarda %30 olduğu belirlenmiştir. Ayrıca internette 3 saatten fazla zaman geçiren öğrencilerin siber zorbalık puan ortalamalarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur (Chi ve ark 2020). Yıldırım ve Koç (2019) lise öğrencilerinde internet kullanımının siber zorbalık üzerine etkisini araştırmak amacıyla yaptıkları çalışmada interneti daha fazla kullanan öğrencilerin siber zorbalık puanlarının daha yüksek olduğunu ve interneti daha az kullanan öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık yaşadıklarını tespit etmişlerdir. Yine Akbulut ve arkadaşları (2019) tarafından yürütülen geniş ölçekli başka bir çalışmada ise lise öğrencileri arasında öğrencilerin internette geçirdiği süre arttıkça siber zorbalık puanlarının da arttığı vurgulanmıştır. Günlük internet kullanım sıklığının artması ile siber zorbalık riskinin arttığına yönelik pekçok çalışma literatürde mevcuttur (Ünver ve Koç 2017, Tsimtsiou ve ark 2017, Garcia ve ark 2020, Özdemir ve Çetin 2018, Selçuk ve arkadaşları 2019, Akbulut ve arkadaşları 2019). Yapılan çalışmalarda elde edilen bulgular araştırma bulgumuzu desteklemektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda internette geçirilen sürenin artması ergenleri siber zorba olma ve siber mağduriyet açısından riskli hale getirebildiği ifade edilebilir.

Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin sosyal medya hesap varlığı ile siber zorbalık puan ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Sosyal medya kullanımı hem zorbalık hemde mağduriyet riski açısından en yaygın araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Giumetti ve Kowalski 2022). Sosyal medya hesabı bulunan ergenlerin %69.4'ünün siber mağdur, %59.6'sının ise siber zorba olduğu bildirilmiştir (Uludaşdemir 2017). Pala ve arkadaşları (2021) sosyal medya hesabı olan ergenlerde siber zorbalık sıklığının artış gösterdiğini vurgulamışlardır. Amerika Birleşik Devletleri'nde çevrimiçi olarak daha fazla zaman geçiren, sosyal medya bağımlısı olan ergenlerde siber zorbalık eylemlerinde bulunma riskinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Giordano ve ark 2021). Ayrıca çevrimiçi etkileşimde ergenin sosyal çevresini genişletmek amacıyla sosyal medyayı kullanması sonucunda zorbalık oranlarının yükseldiği tespit edilmiştir (Sobkine Fedotova 2021). Bu bulgular doğrultusunda ergenlerin sosyal medyayı video ve fotoğraf paylaşma-gönderme, sohbet etme, çevrimiçi ortam oluşturma gibi amaçlarla kullandıkları (Kırlı

2020) bunun yanısıra kişisel hesaplarında özel bilgilerini paylaşmaları sebebiyle siber zorbalığa maruz kalabildikleri söylenebilir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin siber zorbalık puan ortalaması ile psikolojik iyi oluş puan ortalaması arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile çalışmaya katılan öğrencilerin psikolojik iyi oluş puan ortalaması arttıkça siber zorbalık puan ortalaması azalmaktadır. Hellfeldt ve arkadaşları (2020) İsveç'te ergenlerle yaptıkları bir çalışmada siber zorba ve mağdurların düşük düzeyde psikolojik iyi oluş sergilediklerini vurgulamıştır. Başka bir çalışmada lise öğrencilerinde siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş arasında negatif bir ilişki olduğu, psikolojik iyi oluş düzeyleri daha yüksek olan öğrencilerin siber zorbalık mağduru olma olasılıklarının da daha düşük olduğu belirlenmiştir (Tokgöz ve Demir 2020). Yine Foody ve arkadaşları (2019) İrlanda'da 12-16 yaş aralığındaki ergenlerle yürüttükleri bir çalışma sonucunda siber zorba/mağdurların psikolojik iyi oluşlarının düşük düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir. Yapılan çalışmalar siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş arasındaki negatif yönlü ilişkiyi ortaya koymaktadır (Karasar ve Yılmaz 2019, Dilmaç ve Özkan 2019, Oktay ve Çankaya 2021, Ngo ve ark 2021, Giumetti ve Kowalski 2022) ve bu çalışmalar araştırma bulgumuz ile paralellik göstermektedir. Bu bulgular değerlendirildiğinde siber zorbalık ile psikolojik iyi oluş arasında bir ilişkinin var olduğu ve zorbalık arttıkça psikolojik iyi oluşun azaldığı söylenebilir.

Çalışmada siber zorbalık puan ortalaması ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ölçeği sürekli öfke alt boyut puan ortalaması arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre öğrencilerin siber zorbalık puan ortalaması arttıkça sürekli öfke puan ortalaması da artmaktadır. Benzer şekilde Yang ve arkadaşlarının (2021) yürüttükleri bir çalışmada sürekli öfke puan ortalaması yüksek olan ergenlerin siber zorba olmaya eğilimli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Çinli genç yetişkinler ile yapılan bir çalışmada sürekli öfke siber zorbalıkla anlamlı ve olumlu bir şekilde ilişkilendirilmiş ve çalışma sonucunda sürekli öfke puanı arttıkça siber zorbalık puanının da artmakta olduğu tespit edilmiştir (Wang ve ark 2017). Benzer şekilde ergenlerle yürütülen başka bir çalışmada sürekli öfkenin siber zorbalık davranışına girme riskini artırdığı vurgulanmıştır (Wu 2022). Çalışma bulgumuzun literatürdeki pek çok çalışma bulgusu ile tutarlı olduğu (Den Hamer ve Konjin 2016, Zsila ve ark 2019, Pasquale ve ark 2021, Güldal 2021) ve bireyde sürekli öfkenin varlığının

çoğunlukla siber zorbalık riskini artırdığını söyleyebiliriz. Ayrıca bu sonuçlar doğrultusunda sürekli öfkenin bireyi siber zorba olmaya karşı daha savunmasız hale getirebileceği düşünülmektedir.

Çalışmada lise öğrencilerinin siber zorbalık puan ortalaması ile öfke içe vurumu alt boyut puan ortalaması arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin öfke içe vurum puan ortalaması arttıkça siber zorbalık puan ortalaması artmaktadır. Çelen (2020) çocuk psikiyatrisi polikliniğine başvuran ergenlerle yürüttükleri bir çalışmada hem zorba hem mağdur grupta öfke içe vurumu puan ortalamasının zorbalığa karışmayan grubun puanına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Yang ve arkadaşları (2020) yaptıkları bir çalışmada öfke içe vurumu ile siber zorbalığın anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkisi olduğunu, öfke içe vurumu puanı arttıkça siber zorbalık puanının da arttığını vurgulamıştır. Çevresi tarafından anlaşılamayan ve duygularını ifade edemeyen ergenlerin yaşadıkları öfke, hissettikleri diğer duygu ve deneyimlerle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı bir hal alabilir (Erişen ve ark 2022) ve zorbalıkla sonuçlanabilir. Başka bir ifade ile öfke içe vurumunun siber zorbalığa aracılık ettiği söylenebilir.

Lise öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ölçeği öfke dışı vurumu alt boyut puan ortalaması ile siber zorbalık puan ortalaması arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu ve öfke dışı vurum alt boyut puan ortalaması arttıkça siber zorbalık puan ortalamasının arttığı görülmektedir. Erreygers ve arkadaşları (2019) 13-14 yaş aralığında öğrenciler ile yaptıkları bir çalışmada öfke dışı vurumunun siber zorbalığı artırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Dalmaç Polat ve Bayraktar (2016) yaptıkları bir çalışmada siber zorbalık puanı arttıkça öfke dışı vurumu puanının da artmakta olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışma bulguları araştırma sonuçlarımız ile örtüşmektedir. Söz konusu zorbalık eğilimi kişinin kendisinden daha güçsüz bulunduğu bir diğer kişiye yönelttiği şiddet veya kontrol olarak nitelendirilmekte ve bu durum kişinin öfkesini dışı vurarak gerçekleştirebilmektedir (Hisar 2018). Zorbalık eğiliminin barındırabileceği saldırganlık ve tepkiselliğin öfke dışı vurumu ile tutarlılık gösterdiği ve kişilerin öfke kontrolünü sağlamak yerine tepkilerini zorbalık yolu ile ifade etmeyi tercih edebildikleri şeklinde yorumlanabilir.

Lise öğrencilerin siber zorbalık puan ortalaması ile öfke kontrolü alt boyut puan ortalaması arasında negatif yönde bir ilişki olduğu ve siber zorbalık puan

ortalaması arttıkça öfke kontrolü alt boyut puan ortalamasının azaldığı görülmektedir. Çalışmamız ile benzer şekilde 15-18 yaşları arasındaki İspanyol ergenlerin katıldığı bir çalışmada düşük öfke kontrolünün zorbalık davranışları riskini arttırdığı bulunmuştur (Sánchez-Jiménez ve ark 2023). Kim ve arkadaşlarının (2017) yürüttükleri bir çalışmada siber zorbalığa, ergenlerin zayıf öfke kontrolünün aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerle yürütülen başka bir çalışmada siber zorbalık davranışı ile öfke kontrolü arasındaki ilişki incelenmiş ve sonucunda ergenlerde öfke kontrolü ne kadar yüksekse zorbalık davranışı o kadar düşük, buna karşılık öfke kontrolü ne kadar düşüksen zorbalık davranışı o kadar yüksek olduğu vurgulanmıştır (Aminullah ve ark 2018). Çalışma bulgumuzun literatür ile tutarlı olduğu (Pabian ve Vandebosch 2016, Solomontos-Kountouri ve Strohmeier 2021, Wood 2022, Yang ve ark 2023) ve bireyde düşük öfke kontrolünün çoğunlukla siber zorbalık riskini artırdığı görülmektedir. Ergenlik döneminde öfke, eleştiriye ve dışlanmaya aşırı tepki gösterme, başkalarını suçlama ve zorbalık davranışlarında bulunmaya sebep olabileceğinden (Çelen 2020) ergenlik dönemine giren çocukların öfkelerini kontrol etmekte zorlanabildikleri söylenebilir.

Lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş ölçeği toplam puan ortalaması (bağımsız değişken) ve sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ölçeği alt boyut puan ortalamaları (bağımsız değişken) kullanılarak siber zorbalık ölçeği toplam puan ortalaması (bağımlı değişken) değişkenini yordamak amacıyla backward metodu seçilerek çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde ileri düzeyde anlamlı bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Regresyon analizine göre, psikolojik iyi oluş ölçeği puan ortalamasının siber zorbalık puan ortalamasını negatif yönde ve anlamlı olarak yordadığı; sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ölçeği öfke dışı vurumu alt boyut puan ortalamasının siber zorbalık puan ortalamasını pozitif yönde ve anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde siber zorbalık ile psikolojik iyi oluş (Tokgöz ve Demir 2020, Foody ve ark 2019, Kowalski ve ark 2018, Oktay ve Çankaya 2021), sürekli öfke ve öfke ifade tarzı (Erreygers ve ark 2019, Yang ve arkadaşlarının 2021, Güldal 2021, Wu 2022, Sánchez-Jiménez ve ark 2023) arasındaki ilişkilerin araştırıldığı çalışmalar bulunmakla birlikte iki değişkenin siber zorbalığı yordadığı bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu değişkenlerin siber zorbalığı etkilediği, yoğun duygusal tepkiler

gösterilmesinin bireyler için risk olduğu ifade edilmekte (Bostan ve ark 2020) ve bulgular çalışma sonuçlarını desteklemektedir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Lise öğrencilerinde siber zorbalık, psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzının belirlenmesi, siber zorbalığın psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla tanımlayıcı ve ilişki arayıcı türde gerçekleştirilen bu çalışmadan aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- Lise öğrencilerinin siber zorbalık ölçeği puan ortalamasının görece orta düzeyin altında olduğu saptanmıştır.
- Lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş ölçeği puan ortalamasının görece orta düzeyin üzerinde olduğu tespit edilmiştir.
- Lise öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutları puan ortalamasının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.
- Siber zorbalık riski açısından geliri giderden fazla olarak algılayan ve geliri giderden az olarak algılayanlar risk grubunda yer almaktadır.
- Siber zorbalık riski açısından internet kullanım sıklığı 1-3 saat arası olanlar ile 4 saatten daha uzun süre internet kullananlar risk grubunda yer almaktadır.
- Siber zorbalık riski açısından sosyal medyası bulunanlar risk grubunda yer almaktadır.
- Lise öğrencilerinin siber zorbalık ile psikolojik iyi oluş arasında negatif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan lise öğrencilerinde psikolojik iyi oluş ölçeği puan ortalaması arttıkça siber zorbalık ölçeği puan ortalaması azaldığı tespit edilmiştir.
- Lise öğrencilerinin siber zorbalık ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzı sürekli öfke, öfke içe vurumu ve öfke dışı vurumu arasında pozitif yönlü; siber zorbalık ile öfke kontrolü arasında negatif ilişki tespit edilmiştir.
- Lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzı düzeyinin siber zorbalık düzeyindeki değişimin %10, 2'sini açıkladığı belirlenmiştir.

5.2. Öneriler

Sonuçlar doğrultusunda öneriler; araştırmacılara, uygulayıcılara ve eğitimcilere yönelik verilmiştir.

Araştırmacılara yönelik öneriler

- Siber zorbalık ve etkileyen değişkenler ile ilişkisini incelemek, sorunu canlı tutmak ve dikkat çekmek adına çalışmaların farklı ve geniş örneklemelerle tekrarlanarak yapılması,
- Siber zorbalık ve etkileyen değişkenlerin liselerde tüm sınıflarda tekrarlanarak sınıf bazlı karşılaştırmaların yapılması,
- Ergenlerde siber zorbalığı önlemeye yönelik müdahale çalışmalarının yapılması,
- Ergenlerde siber zorbalığı ve zorbalık ile mücadeleyle yönelik çözüm önerilerini ortaya koymak amacıyla ergen, aile ve öğretmenler ile derinlemesine görüşmelerin yapıldığı nitel çalışmaların yürütülmesi,

Uygulayıcılara yönelik öneriler

- Hemşirelerin, öğretmenler, öğrenciler ve aileleri siber zorbalık konusunda bilinçlendirmek için eğitimler hazırlaması ve uygulaması,
- Hemşirelerin, öğretmenler, öğrenciler ve aileleri çocuklarının çevrimiçi ortam davranışlarını etkin bir şekilde izlenmesi ve sanal ortamda geçirilen sürenin denetlenmesi konusunda bilgilendirmesi,
- Hemşirelerin, öğretmenler, öğrenciler ve aileleri öfke ve öfke ifade tarzı konusunda bilinçlendirmesi ve ergenlere öfke kontrolü becerileri kazandırılması,
- Hemşirelerin, ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeyi üzerindeki olumlu etkiyi artırma amaçlı çalışma programları düzenlemesi ve uygulaması,

Eğitimcilere yönelik öneriler

- Okullarda öğretmenlere farkındalık kazanmaları için riskli internet kullanımı hakkında eğitimler verilmesi,

- Siber zorbalık teknolojik araçlar kullanılarak gerçekleştirildiğinden, öğretmenlerin teknoloji okuryazarlığı etkinlikleri geliştirilerek konuya hâkimiyetlerinin artırılması,
- Siber zorbalık ile ilgili çalışmaların okul müfredatlarına dahil edilmesinin sağlıklı gelecek nesiller yetiştirmeye yardımcı olması,
- Okullarda siber zorbalığı azaltmak için düzenli olarak farkındalık eğitimlerinin düzenlenmesi önerilmektedir.

6. KAYNAKLAR

- Aboujaoude E, Savage MW, Starcevic V, Salame WO, 2015. Cyberbullying: Review of an old problem gone viral. *Journal of adolescent health*, 57(1), 10-18.
- Abudusufuer K, Yıldırım O, & Kumcağız H, 2022. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ile Psikopatolojik Semptomlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), 278-288.
- Acosta J, Chinman M, Ebener P, Malone PS, Phillips A, Wilks A, 2022. Evaluation of a whole-school change intervention: findings from a two-year cluster-randomized trial of the restorative practices intervention. *Comput Educ*, 18, 53–66.
- Akbulut Y, Şen İH, Güneş AM, 2019. Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve internet kullanım amaçları. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 15(2), 372-390.
- Akgül DG, 2020. Siber Zorbalığın Nedenleri Üzerine Kuramsal Açıklamalar. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 152-153.
- Akın A, 2008. Psikolojik iyi olma ölçekleri: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(3), 721-750.
- Akkurt Nurtan K, Evgin D, 2019. 9. Sınıf Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet Ve Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi (Master's thesis, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi).
- Ak Ş, Özdemir Y, Kuzucu Y, 2015. Cybervictimization and cyberbullying: the mediating role of anger, don't anger me!. *Computers in human behavior*, 49, 437-443.
- Aktepe E, 2013. Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet. *New Symposium Journal*, 51(1), 31-33.
- Alican C, Saban A, 2013. Ortaokul ve lisede öğrenim gören öğrencilerin sosyal medya kullanımına ilişkin tutumları: Ürgüp örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35(2):1-14.
- Aminullah M, Yusriany R, Yollanda M, Imran S, 2018. Perilaku Cyberbullying pada Remaja: Ditinjau dari Anger Management dan Pola Asuh Permisif. *Psikologika: Jurnal Pemikiran dan Penelitian Psikologi*, 23(1), 68-78.
- Arıcak O, Kınay H, Tanrıku T, 2012. Siber Zorbalık Ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *HAYEF Journal of Education*, 9(1), 101-114.
- Arıcak OT, Ozbay A, 2016. Investigation of the relationship between cyberbullying, cybervictimization, alexithymia and anger expression styles among adolescents. *Computers in Human Behavior*, 55, 278-285.
- Arseneault L, 2018. Annual research review: The persistent and pervasive impact of being bullied in childhood and adolescence: Implications for policy and practice. *J Child Psychol Psychiatry*, 59: 405-421.
- Arslan G, Yıldırım M, Zangeneh M, 2021. Coronavirus anxiety and psychological adjustment in college students: Exploring the role of college belongingness and social media addiction. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-14.
- Aslan N, 2019. Ergenlerde internet bağımlılığı, yaygınlığı, nedenleri ve sonuçları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(65): 945-957.
- Athanasiou K, Melegkovits E, Andrie EK, Magoulas C, Tzavara CK, Richardson C, Tsitsika AK, 2018. Cross-national aspects of cyberbullying victimization among 14–17-year-old adolescents across seven European countries. *BMC public health*, 18, 1-15.
- Avcı D, Tarı Selçuk K, Doğan S, 2017. Prevalence of Substance Use among Adolescents Participating in Apprenticeship Training and the Relationship Between Anger Level–Anger Expression and Addiction Severity *Journal of Psychiatric Nursing*, 8(1):1-8.
- Avşar F, Alkaya S, 2018. Akran zorbalığının önlenmesinde okul sağlığı hemşiresinin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 5(1):78-84.
- Aytaç Ö, Uçan G, Baydur H, 2022. Aile İletişimi ve Akran İlişkilerinin Siber Mağduriyet ve Zorbalık Üzerindeki Etkisi: İnternet Bağımlılığının Aracı Etkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 23(4):440-451.

- Azami MS, Taremian F, 2021. Risk factors associated with cyberbullying, cybervictimization, and cyberbullying-victimization in Iran's high school students. *Iranian journal of psychiatry*, 16(3), 343.
- Bakalim O, Taşdelen-Karçkay A, 2016. Friendship Quality and Psychological Well-Being: The mediating Role of Perceived Social Support. *International Online Journal of Educational Sciences*, 8, 1-9.
- Bakan Kırac İ, Sahmurova A, 2022. 12-14 yaş arasındaki ergenlerde internet bağımlılığı ile sürekli öfke-öfke tarzı ifade ve psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi.
- Balaban Salı J, Ergün Başak B, Baştürk Akça E, 2015. Cyberbullying among Middle School Students in Turkey. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 5(2): 109-130.
- Baldry AC, Sorrentino A, Farrington DP, 2019. Cyberbullying and cybervictimization versus parental supervision, monitoring and control of adolescents' online activities. *Children and Youth Services Review*, 96, 302-307.
- Belsey B, 2004. Cyber bullying: an emerging threat to the 'always on' generation. Erişim adresi: <https://docplayer.net/21408282-Cyberbullying-an-emerging-threat-to-the-always-on-generation-by-bill-belsey-president-and-founder-of-bullying-org.html> Erişim tarihi: 17.03.2023.
- Bilgi Teknolojileri Ve İletişim Kurumu Faaliyet Raporu, 2021. Erişim adresi: <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/faaliyet-raporlari/faaliyet-raporu2022-v23.pdf> Erişim tarihi: 17.05.2023.
- Biswas T, Scott JG, Munir K, Thomas HJ, Huda MM, Hasan MM, 2020. Global variation in the prevalence of bullying victimisation amongst adolescents: role of peer and parental supports. *EClinical Medicine*, 20: 1-8. 18.
- Bridge EN, Duman N, 2019. Ergenlerde siber zorbalığa duyarlılığın demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 1(3), 158-165.
- Booker CL, Kelly YJ, Sacker A, 2018. Birleşik Krallık'ta 10-15 yaşındakiler arasında sosyal medya etkileşiminin yaş eğilimleri ile refah arasındaki ilişkilerde cinsiyet farklılıkları. *BMC Halk Sağlığı* 18, 1–12.
- Bostan T, Bostan A, Sarpkaya S, Yabacı A. 2020. Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ve siber zorbalığa karşı verdikleri tepkilerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 4(9), 321-332.
- Caivano O, Leduc K, Talwar V, 2020. When you think you know: The effectiveness of restrictive mediation on parental awareness of cyberbullying experiences among children and adolescents. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 14(1).
- Camerini AL, Marciano L, Carrara A, Schulz PJ, 2020. Cyberbullying perpetration and victimization among children and adolescents: A systematic review of longitudinal studies. *Telematics and Informatics*.
- Cenkseven Önder F, Yurtal F, Bulut Özsezer S, 2016. Okullarda zorbalığı önleme ve müdahale etmeye yönelik yapılan uygulamalar: Psikolojik danışman görüşleri. *IJSR*, 52: 57-70.
- Chi PTL, Lan VTH, Ngan NH, Linh NT, 2020. Online time, experience of cyber bullying and practices to cope with it among high school students in Hanoi. *Health psychology open*, 7(1), 2055102920935747.
- Cowie H, 2013. Cyberbullying and its impact on young people's emotional health and well-being. *The psychiatrist*, 37(5), 167-170.
- Çelenk B, Peker A, 2020. Ergenlerde benlik saygısının, stresle başa çıkma tarzları ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkideki aracılık rolü. *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 147-162.
- Çelen Ç, 2020. Çocuk psikiyatrisi polikliniğine başvuran ergenlerde akran zorbalığı ile siber zorbalık ve öfke ifade tarzlarının ilişkisi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 1-11.
- Çeri V, Çiçek İ, 2021. Psychological well-being, depression and stress during Covid-19 pandemic in Turkey: A comparative study of healthcare professionals and non-healthcare professionals. *Psychology, Health & Medicine*, 26(1), 85-97.

- Çetin Dağlı M, Gündüz B, 2017. Üniversite öğrencilerinde yalnızlık ve psikolojik iyi oluş ilişkisinde problemleri internet kullanımının aracı rolü. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 44: 339-357. Doi:10.21764/maeuefd.341554
- Çetin FH, Uçar HN, Erso SA, Kılınç K, Güler HA, Türkoğlu S, 2019. Kaygı bozukluğu olan ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet: kontrollü bir çalışma. Cukurova Medical Journal, 44, 133-139.
- Çiftçi H, 2018. Siber zorbalık davranışları ve siber mağduriyet düzeylerinin karşılaştırılması. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(6), 887-897.
- Dalmaç Polat Z, Bayraktar S, 2016. Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. Mediterranean Journal of Humanities, 115-132.
- Den Hamer AH, Konijn EA, 2016. Can emotion regulation serve as a tool in combating cyberbullying?. Personality and Individual Differences, 102, 1-6.
- De Pasquale C, Martinelli V, Sciacca F, Mazzone M, Chiappedi M, Dinaro C, Hichy Z, 2021. The role of mood states in cyberbullying and cybervictimization behaviors in adolescents. Psychiatry research, 300, 113908.
- Diener E, Wirtz D, Biswas-Diener R, Tov W, Kim-Prieto C, Choi D, et al, 2009. New measures of wellbeing. Social Indicators Research Series, 39.
- Dikbıyık C, Yılmaz E, 2016. Tekirdağ ölçeğinde akran zorbalığı araştırması ve bulguların değerlendirmesi (the survey results of peer victimization in tekirdağ and the evaluation of the results). Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 4(7), 127-140.
- Dilmaç B, Özkan C, 2019. Lise Öğrencilerinde Öznel Mutluluk Suçluluk ve Utancın Yordayıcısı Olarak Siber Zorbalık. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 17(1), 195-212.
- Dursun S, Gökçe A, Aytaç S, 2020. Siber zorbalık: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. International Journal of Social Inquiry, 13(2) , 465-485.
- Efe YS, Erdem E, Vural B, 2021. Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve internet bağımlılığı. Bağımlılık Dergisi, 22(4), 465-473.
- Erbıçer ES, 2019. Siber zorbalık ve siber mağduriyetin sosyal uyuma ve bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1-24.
- Erişen F, Gökçaya F, Yurdalan F, 2022. Ergenlerde öfke, duygusal zekâ ve öz duyarlılık arasındaki ilişkinin incelenmesi. Gençlik Araştırmaları Dergisi, 10(27), 39-62.
- Eroğlu T, Aktepe E, Akbaba S, Işık A, Özkorumak E, 2015. Siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelenmesi. Eğitim ve Bilim, 40(177), 93-107.
- Erreygers S, Vandebosch H, Vranjes I, Baillien E, De Witte H, 2019. The longitudinal association between poor sleep quality and cyberbullying, mediated by anger. Health communication, 34(5), 560-566.
- Ertuğrul F, Eker E, 2019. Ön ergenlik döneminde zorbalık davranışı ile bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi. Aydın İnsan ve Toplum Dergisi, 5(2), 117-140.
- Espino E, Ortega-Rivera J, Ojeda M, Sánchez-Jiménez V, Del Rey R, 2022. Violence among adolescents: a study of overlapping of bullying, cyberbullying, sexualharassment, dating violence and cyberdating violence. Child Abuse & Neglect, 134, 105921.
- Fahy AE, Stansfeld SA, Smuk M, Smith NR, Cummins S, Clark C, 2016. Longitudinal associations between cyberbullying involvement and adolescent mental health. Journal of Adolescent Health, 59(5), 502-509.
- Faul F, Erdfelder E, Lang AG, Buchner A, 2007. G* Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. Behavior research methods, 39(2), 175-191.
- Foody M, McGuire L, Kuldass S, O'Higgins Norman J, 2019. Friendship quality and gender differences in association with cyberbullying involvement and psychological well-being. Frontiers in psychology, 10, 1723.

- Forster M, Dyal SR, Baezconde-Garbanati L, Chou CP, Soto DW, Unger JB, 2013. Bullying victimization as a mediator of associations between cultural/familial variables, substance use, and depressive symptoms among Hispanic youth. *Ethnicity and Health*, 18(4), 415–432.
- Gaffney H, Ttofi MM, Farrington DP, 2019. Evaluating the effectiveness of school-bullying prevention programs: An updated meta-analytical review. *Aggression and violent behavior*, 45, 111-133.
- Genç AK, Avcı E, 2020. Binomial (oran) verilerin meta-analizi: Türkiye’deki internet bağımlılık oranının belirlenmesi. *Erzincan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 13(3): 1050-1068.
- Giordano AL, Prosek EA, Watson JC, 2021. Understanding adolescent cyberbullies: exploring social media addiction and psychological factors. *Journal of child and adolescent counseling*, 7(1), 42-55.
- Giumetti GW, Kowalski RM, 2022. Cyberbullying via social media and well-being. *Current Opinion in Psychology*, 101314.
- Gómez-López M, Viejo C, Ortega-Ruiz R, 2019. Psychological well-being during adolescence: Stability and association with romantic relationships. *Frontiers in psychology*, 10, 1772.
- Güldal B, 2021. Lise öğrencilerinde öfke ifade tarzları, benlik saygısı ve siber zorbalık ilişkisinin incelenmesi. T.C. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Gül H, Fırat S, Sertçelik M, Gül A, Gürel Y, Kılıç BG, 2019. Cyberbullying among a clinical adolescent sample in Turkey: effects of problematic smartphone use, psychiatric symptoms, and emotion regulation difficulties. *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology*, 29(4), 547-557.
- Hamza A, Sharma MK, Marimuthu P, Murli S, 2019. Cognitive behavioral skillbased training program for enhancing anger control among youth." *Industrial Psychiatry Journal*, 28.1-37.
- Hayes E, 2014. Öfke Nöbeti. İstanbul: Mikado Yayınları.
- Heinemann PP, Kjell T, 1972. Mobbing: Gruppväld bland barn och vuxna, studiehandledning. Stockholm: Natur & Kultur.
- Hellfeldt K, López-Romero L, Andershed H, 2020. Cyberbullying and psychological well-being in young adolescence: the potential protective mediation effects of social support from family, friends, and teachers. *International journal of environmental research and public health*, 17(1), 45.
- Hesapçıoğlu ST, Yeşilova H, 2020. Gençlerde internet bağımlılığı yaygınlığı ve depresif belirtiler, benlik saygısı ve zorbalık ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 1 (5), 483-490.
- Hinduja S, Patchin JW, 2011. Overview of cyberbullying. In *White House Conference on Bullying Prevention*, 21-23.
- Hinduja S, Patchin JW, 2015. *Bullying beyond the schooyard: Preventing and responding to cyberbullying*. Second Edition. California: Corwin Press.
- Hinduja S, Patchin JW, 2018. Cyberbullying fact sheet: Identification, prevention, and response. Cyberbullying Research Center. <https://cyberbullying.org/cyberbullying-fact-sheet-identification-prevention-and-response>.
- Hisar T, 2018. 15-25 yaş arası bireylerde madde kullanım bozukluğu, zorbalık ve öfke arasındaki ilişkide aile iletişiminin etkisinin incelenmesi. T.C. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Hymel S, Swearer S, 2015. Four decades of research on school bullying: An introduction. *American Psychologist*, 70, 293- 299.
- İğdeli F, 2018. Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve siber zorbalık duyarlılıklarının çeşitli değişkenler bağlamında incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Kalyoncu H, 2014. Aile içi şiddet ve şiddet ortamında çocuklar (1. Baskı). İstanbul: Yediveren Yayınevi.
- Karasar N, Yılmaz E, 2019. The relationship between cyberbullying and psychological well-being of high school students. *Journal of Education and Training Studies*, 7(7), 101-109.

- Karataş H, Yayan EH, Adölesan Dönemde Zorbalık ve Hemşirelik Yaklaşımı. İçinde: Çelebioğlu A, (editor). Adölesan Sağlığı ve Hemşirelik Yaklaşımları. 1. Baskı, Ankara, Türkiye Klinikleri, 2019: 63-66.
- Karslı N, 2012. Dindarlık ve öfke kontrolü ilişkisi üzerine tecrübî bir araştırma. Ekev Akademi Dergisi, 16(50), 57-70.
- Khine AT, Saw YM, Htut ZY, Khaing CT, Soe HZ, Swe KK, Thike T, Htet H, Saw TN, Cho SM, 2020. Assessing risk factors and impact of cyberbullying victimization among university students in Myanmar: A cross-sectional study. PLoS ONE, 15, e0227051.
- Kırcallıoğlu M, Orhon FŞ, 2022. Relations of Cyber Bullying Sensitivity to Perceived Social Support and to Parent and Peer Attachments in High School Students. Current Research and Reviews in Psychology and Psychiatry, 2(1), 11-29.
- Kırlı ESD, 2020. Sosyal medya ortamlarında siber zorbalık: lise öğrencilerinin siber zorbalık deneyimlerinin incelenmesi. Yeni Medya Elektronik Dergisi, 4(1), 24-39.
- Kim JE, Epstein NB, Kim J, 2017. Life stresses in adolescents with problematic media use: The role of anger management in cyberbullying. Family and Family Therapy, 25(2), 227-249.
- Kim S, Colwell SR, Kata A, Boyle MH, Georgiades K, 2018. Cyberbullying victimization and adolescent mental health: Evidence of differential effects by sex and mental health problem type. Journal of youth and adolescence, 47, 661-672.
- Kowalski MR, Limber S, 2008. Electronic bullying among middle school students. Journal of Adolescent Health, 41(6), 22-30.
- Kowalski RM, Limber SE, Agatston PW, 2012. Cyberbullying: Bullying in the digital age (2nd Ed.). Malden, MA, Wiley-Blackwell.
- Kowalski RM, Limber SP, 2013. Psychological, physical, and academic correlates of cyberbullying and traditional bullying. Journal of Adolescent Health, 53(1), S13-S20.
- Kowalski RM, Giumetti GW, Schroeder AN, Lattanner MR. 2014. Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. Psychological Bulletin, 140, 1073-1137.
- Kowalski RM, Giumetti GW, Schroeder AN, Lattanner MR. 2018. Cyberbullying in academia: prevalence, psychological impact, and persistence. Computers in Human Behavior, 84, 329-336.
- Kowalski RM, Limber SP, McCord A, 2019. A developmental approach to cyberbullying: Prevalence and protective factors. Aggression and Violent Behavior, 45, 20-32.
- Kutok ER, Dunsiger S, Patena JV, Nugent NR, Riese A, Rosen RK, Ranney MLA, 2021. Cyberbullying media-based prevention intervention for adolescents on instagram: pilot randomized controlled.
- Le HTH, Dunne MP, Campbell MA, Gatton ML, Nguyen HT, Tran NT, 2017. Temporal patterns and predictors of bullying roles among adolescents in Vietnam: a school-based cohort study. Psychology, health & medicine, 22(sup1), 107-121.
- Lee C, Shin N, 2017. Prevalence of cyberbullying and predictors of cyberbullying perpetration among Korean adolescents. Computers in human behavior, 68, 352-358.
- Lerner H, 2015. Öfke Dansı. (Çeviren: Sinem Gül). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Le Thi Hai Ha H, Nguyen HT, Truong QT, Campbell M, Gatton M, Dunne M, 2016. Validity and reliability of traditional and cyberbullying victimisation scale: Findings from a school-based survey in urban areas of Hanoi and Hai Duong. Vietnam Journal of Public Health (English Edition), 13(40), 198-204.
- Livazović G, Ham E, 2019. Cyberbullying and emotional distress in adolescents: the importance of family, peers and school. Heliyon, 5(6), e01992.
- Liu J, Graves N, 2011. Childhood bullying: A review of constructs, concepts, and nursing implications. Public Health Nurs, 28: 556-568.
- Lowth M, PGDertMedEd MMBF, 2015. Understanding autistic spectrum disorder. Practice Nurse, 45(7), 20-23.

- Machackova H, Dedkova L, 2020. Cyberbullying and its mental health impact on young people: A systematic review of longitudinal studies. *Developmental Review*, 56, 100925.
- Maftai A, Holman AC, Merlici IA, 2022. Using fake news as means of cyber-bullying: The link with compulsive internet use and online moral disengagement. *Comput. Human Behav*, 127, 107032.
- Marín-Cortés A, Herrera-Pérez V, Aguirre-Mosquera M, 2021. Anger and cyberbullying among adolescents: Friendship, injustice and image in digital environments. *Psicologia em Estudo*, 26.
- Marr KL, Duell MN, 2021. Cyberbullying and cybervictimization: Does gender matter?. *Psychological reports*, 124(2), 577-595.
- McLoughlin LT, Simcock G, Schwenn P, Beaudequin D, Boyes A, Parker M, Hermens DF, 2022. Social connectedness, cyberbullying, and well-being: preliminary findings from the Longitudinal Adolescent Brain Study. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 25(5), 301-309.
- Méndez I, Jorquera AB, Esteban CR, García-Fernández JM, 2020. Profiles of problematic internet use in bullying and cyberbullying among adolescents. *International journal of environmental research and public health*, 17(19), 7041.
- Meral B, Çağlar S, 2021. Siber zorbalık: Çocuklarda zorbalığın yeni dönemi ve hemşirelik yaklaşımları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 14(3), 261-267.
- Mohseny M, Zamani Z, Basti SA, Sohrabi MR, Najafi A, Tajdini F, 2020. Exposure to cyberbullying, cybervictimization, and related factors among junior high school students. *Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences*, 14(4).
- Nagata JM, Trompeter N, Singh G, Ganson KT, Testa A, Jackson DB, Baker FC, 2022. Social epidemiology of early adolescent cyberbullying in the United States. *Academic pediatrics*, 22(8), 1287-1293.
- Nansel T, Overpeck M, Pilla R, Ruan W, Simons-Morton B, Scheidt P, 2001. Bullying behaviors among us youth: prevalence and association with psychosocial adjustment. *Journal of the American Medical Association*, 285(16), 2094-2100.
- Navarro R, Santiago Y, Larranaga E, 2017. Cyberbullying among children and adolescents: a quantitative and a qualitative approach to gender differences, C Mc Guckin, L Corcoran, Ed, *Bullying and Cyberbullying*, Nova Science Publishers, Inc.
- Ng ED, Chua JYX, Shorey S, 2020. The Effectiveness of educational interventions on traditional bullying and cyberbullying among adolescents: a systematic review and meta-analysis. *Trauma Violence Abus*. 23, 132–151.
- Ngo AT, Tran AQ, Tran BX, Nguyen LH, Hoang MT, Nguyen THT, Ho CS, 2021. Cyberbullying among school adolescents in an urban setting of a developing country: experience, coping strategies, and mediating effects of different support on psychological well-being. *Frontiers in psychology*, 12, 661919.
- OECD, 2019. Organisation For Economic Co-Operation And Development [OECD] (2019), *PISA 2018 Results (Volume III): What School Life Means For Students' Lives*. PISA, OECD Publishing.
- Oktay H, Çankaya S, 2021. Lise öğrencilerinde siber zorbalık, yalnızlık ve psikolojik iyi oluş ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(2), 586-600.
- Olweus D, 1994. *Bullying at School*, Blackwell Publishing, Malden.
- Olweus D, 1999. *Bullying Prevention Program*, Center for the Study and Prevention of Violence, Institute of Behavioral Science, 45-122.
- Olweus D, 2002. *Bullying at School: What We Know and What We Can Do*, MA Blackwell Publishers, Madlen.
- Owen JM, 2011. Transdiagnostic cognitive processes in high trait anger. *Clinical Psychology Review*, 31(2), 193-202.
- Özbey H, Başdaş Ö, 2020. Ergenlerde zorbalık ve hemşirelik yaklaşımı. *ERÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7: 46-50.
- Özer AK, 1994. Öfke, kaygı ve depresyon eğilimlerinin bilişsel alt yapısıyla ilgili bir çalışma. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 9(31), 15-25.

- Özer AK, 1994. Sürekli öfke (SL-ÖFKE) ve öfke ifade tazi (ÖFKE-TARZ) ölçekleri ön çalışması, Türk Psikoloji Dergisi, 31, 26-35.
- Öztürk C, 2019. Investigation of cyber bullying tendencies of 8th grade students in terms of various variables: the case of adapazarı district of sakarya province. Journal of Interdisciplinary Education: Theory and Practice, 2019, 1(1), 76-90.
- Pabian S, Vandebosch H 2016. (Cyber) bullying perpetration as an impulsive, angry reaction following (cyber) bullying victimisation?. Youth 2.0: Social Media and Adolescence: Connecting, Sharing and Empowering, 193-209.
- Padır MA, Eroğlu Y, Çalışkan M, 2015. Ergenlerde öznel mutluluk ile siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi. Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying, 2(1), 32-51.
- Pala SÇ, Ünsal A, Emiral GÖ, Demirtaş Z, Zencirci SA, Tözün M, Arslantaş D, 2021. Evaluation of cyberbullying and multidimensional perceived social support levels in high school students of Turkey. Journal of Istanbul Faculty of Medicine, 84(1), 104-112.
- Patchin JW, Hinduja S, 2006. Bullies move beyond the schoolyard: a preliminary look at cyberbullying. Youth Violence and Juvenile Justice, 4, 148-169.
- Patchin JW, Hinduja S, 2015. Measuring cyberbullying: Implications for research. Aggression and Violent Behavior, 23, 69-74.
- Pekşen Süslü D, 2016. Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetin benlik saygısı, anne, baba ve akran ilişkiler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış doktora tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Perasso G, Carone N, Lombardy HBISAC, Barone L, 2021. Written and visual cyberbullying victimization in adolescence: Shared and unique associated factors. European Journal of Developmental Psychology, 18(5), 658-677.
- Pichel R, Foody M, O'Higgins Norman J, Feijóo S, Varela J, Rial A, 2021. Bullying, cyberbullying and the overlap: What does age have to do with it? Sustainability, 13(15), 8527.
- Polat ZD, Bayraktar S, 2016. Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. Mediterranean Journal of Humanities, 5(1), 115-132.
- Przybylski AK, Bowes L, 2017. Cyberbullying and adolescent well-being in England: a population-based cross-sectional study. The Lancet Child & Adolescent Health, 1(1), 19-26.
- Resmi Gazete, 08.03.2010. 27515 sayılı "Hemşirelik Yönetmeliği" Ek-2, Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Hemşireliği, Çocuk ve Adölesan Psikiyatrisi Hemşiresi Görev Yetki ve Sorumlulukları. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?mevzuatno=13830&mevzuattur=7&mevzuattertip=5>
- Rigby K, 2011. What can schools do about cases of bullying?. Pastoral Care in Education, 29(4), 273-285.
- Rose CA, Tynes BM, 2015. Longitudinal associations between cyber victimization and mental health among US adolescents. Journal of Adolescent Health, 57(3), 305-312.
- Ryff CD, Keyes CLM, 1995. The structure of psychological well-being revisited. Journal of personality and social psychology, 69(4), 719.
- Sağlam E, 2020. Üniversite Öğrencilerinde Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Düzeyleri ile Empati ve Affedicilik Düzeyleri Arasındaki İlişki. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sampasa-Kanyinga H, Bakwa-Kanyinga F, Hamilton HA, Chaput JP, 2022. Cyberbullying involvement, parental support, and cannabis use among adolescents. Child Abuse & Neglect, 133, 105830.
- Sánchez-Jiménez V, Rodríguez-deArriba ML, Muñoz-Fernández N, Ortega-Rivera J, Espino E, Del Rey R, 2023. Bullying, cyberbullying, and sexual harassment aggression in spanish adolescents: common and differential risk factors. Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 1-16.
- Shams H, Garmaroudi G, Nedjat S, 2017. Factors related to bullying: A qualitative study of early adolescent students. Iranian Red Crescent Medical Journal, 19(5).

- Shariff S, 2018. Cyberbullying and the law: A primer for Canadian schools. *McGill Journal of Education/Revue des Sciences de l'éducation de McGill*, 53(1), 223-238.
- Sobkin VS, Fedotova AV, 2021. Adolescents on social media: Aggression and cyberbullying. *Psychology in Russia: State of the Art*, 14(4), 55-70.
- Solomontos-Kountouri O, Strohmeier D, 2021. The need to belong as motive for (cyber) bullying and aggressive behavior among immigrant adolescents in Cyprus. *New directions for child and adolescent development*, 2021(177), 159-178.
- Sönmezay H, 2010. Lise öğrencilerinde zorbalığın iletişim becerileri ve algılanan sosyal destek ile ilişkisinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Spielberger CD, Jacobs G, Russell S, Crane RS, 1983. Assessment of anger: The state-trait anger scale. *Advances in personality assessment*, 2, 161-189.
- Sureda Garcia I, López Penádes R, Rodríguez Rodríguez R, Sureda Negre J, 2020. Cyberbullying and internet addiction in gifted and nongifted teenagers. *Gifted Child Quarterly*, 64(3), 192-203.
- Süslü DP, Oktay A, 2018. Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetle ilişkili bazı değişkenlerin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(4), 1877-1894.
- Şakiroğlu M, 2015. Öfke: Öfkeyi Olumlu Kullanmak. İstanbul: Postiga Yayınları.
- Talan Mİ, Bostan G, Öztürk Y, 2021. Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Durumları ile Yalnızlık Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 378-398.
- Telef BB, 2013. Psikolojik iyi oluş ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28-3), 374-384.
- Thomas HJ, Scott JG, Coates JM, Connor JP, 2019. Development and validation of the Bullying and Cyberbullying Scale for Adolescents: A multi-dimensional measurement model. *British Journal of Educational Psychology*, 89: 75-94.
- Tokgöz H, Demir Ö, 2020. Lise öğrencileri arasındaki siber zorbalık ve psikolojik iyi olma arasındaki ilişki: Öz-saygının aracı rolü. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 20(4), 37-54.
- Topçu Ç, Erdur-Baker Ö, 2018. Cyberbullying: A systematic review of research, its prevalence and assessment issues. *Current Psychiatry Reviews*, 14(3), 156-167.
- Tsimtsiou Z, Haidich AB, Drontsos A, Dantsi F, Sekeri Z, Drosos E, Arvanitidou M, 2017. Pathological Internet use, cyberbullying and mobile phone use in adolescence: A school-based study in Greece. *International journal of adolescent medicine and health*, 30(6), 20160115.
- TÜİK, 2020. "Hane halkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması". [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-BilisimTeknolojileri-\(BT\)KullanimArastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-BilisimTeknolojileri-(BT)KullanimArastirmasi-2020-33679) adresinden 17.11.2022 tarihinde erişilmiştir.
- TÜİK, 2022. "Hane halkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması". [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587) adresinden 17.11.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Türk B, Şenyuva G, 2021. Şiddet sarmalı içinden siber zorbalık: bir gözden geçirme. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 462-479.
- Türkiye Bilişim Vakfı. Siber Zorba Olma#farkınavar. <http://tbv.org.tr/siber-zorba-olma-farkınavar>, Erişim Tarihi: 18.05.2023.
- Uludaşdemir D, 2017. 12-17 yaş arası adölesanların siber zorbalık deneyimleri ve ebeveynlerin siber zorbalık konusundaki farkındalık durumlarının incelenmesi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- UNESCO, 2020-2021. Türkiye millî komisyonu faaliyet raporları. https://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/Yayinlar/UNESCO_2020-2021_Faaliyet_Raporlar%C4%B1.pdf (Erişim Tarihi: 07.05.2023).
- UNİCEF, 2019. TÜRKİYE – UNICEF Ülke İşbirliği Programı 2016-2020; 2019 Yıllık Raporu. <https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/unicef-t%C3%BCrkiye-y%C4%B1ll%C4%B1k-raporu-2019> (Erişim Tarihi: 07.05.2023).

- UNICEF, (Şubat 2019). "Dünyada gençlerin %70'inin maruz kaldığı online zorbalık ve tacizin önlenmesi için", <https://www.unicefturk.org/yazi/guvenliinternetgunu> sitesinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 17.12.2022).
- Ünver H, Koç Z, 2017. Siber zorbalık ile problemli internet kullanımı ve riskli internet davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 117-140.
- Vandebosch H, Van Cleemput K, 2009. Cyberbullying among youngsters: Profiles of bullies and victims. *New media & society*, 11(8), 1353.
- Vandebosch H, Van Cleemput K, 2008. Defining Cyberbullying: A Qualitative Research into the Perceptions of Youngsters. *Cyberpsychology & Behavior*, 11(4): 499-503.
- Vatansever ZA, 2021. Ergenlerde Siber Zorbalığa Maruz Kalma Düzeyleri Açısından Benlik Saygısı, Narsisizm ve Empatik Öfkenin Siber Zorbalığa Maruz Bırakma Üzerindeki Etkisi (Master's thesis, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Vlaanderen A, Bevelander KE, Kleemans M, 2020. Empowering digital citizenship: An anti-cyberbullying intervention to increase children's intentions to intervene on behalf of the victim. *Comput. Human Behav.* 112, 106459.
- Wang X, Lei L, Liu D, Hu H. 2016. Moderating effects of moral reasoning and gender on the relation between moral disengagement and cyberbullying in adolescents. *Personality and individual differences*, 98, 244-249.
- Wang X, Yang L, Yang J, Wang P, Lei L, 2017. Trait anger and cyberbullying among young adults: A moderated mediation model of moral disengagement and moral identity. *Computers in Human Behavior*, 73, 519-526.
- We Are Social Temmuz 2022 Raporu, 2022. <https://www.guvenliweb.org.tr/dokuman-detay/we-are-social-temmuz-2022-raporu>. Erişim tarihi; 18.05.2023.
- Wiguna T, Minayati K, Kaligis F, Ismail RI, Wijaya E, Murtani BJ, Pradana K, 2021. The effect of cyberbullying, abuse, and screen time on non-suicidal self-injury among adolescents during the pandemic: a perspective from the mediating role of stress. *Frontiers in psychiatry*, 12, 743329.
- Willard N, MS JD, 2007. Cyberbullying and Cyberthreats Effectively Managing Internet Use Risks in Schools, Center for Safe and Responsible Use of the Internet.
- Wood S, 2022. Anger Aggression and Cyberbullying: US and German Young Adults' Perspective (Doctoral dissertation, The Chicago School of Professional Psychology).
- Wu J, 2022. Exploring the process of harsh parenting on online aggressive behaviour: The mediating role of trait anger. *Journal of Psychology in Africa*, 32(5), 508-513.
- Yaman E, Eroğlu Y, Peker A, 2012. Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Yaman E, Peker A, 2012. Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3): 819-833.
- Yang J, Li W, Dong W, Gao L, Wang X, 2023. The moderating roles of peer pressure and family economic stress in the longitudinal links between adolescent trait anger and cyberbullying perpetration. *School Psychology*, 38(2), 79.
- Yang J, Li W, Wang W, Gao L, Wang X, 2021. Anger rumination and adolescents' cyberbullying perpetration: Moral disengagement and callous-unemotional traits as moderators. *Journal of affective disorders*, 278, 397-404.
- Yang J, Li W, Gao L, Wang X, 2022. How is trait anger related to adolescents' cyberbullying perpetration? A moderated mediation analysis. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(9-10), NP6633-NP6654.
- Yang J, Li S, Gao L, Wang X, 2022. Longitudinal associations among peer pressure, moral disengagement and cyberbullying perpetration in adolescents. *Computers in Human Behavior*, 137, 107420.
- Yarar Y, 2019. Lise öğrencilerinin iyi oluş düzeyleri ile siber zorbalık siber mağduriyetleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Master's thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı).

- Yeager DS, Fong CJ, Lee HY, Espelage DL, 2015. Declines in efficacy of anti-bullying programs among older adolescents: Theory and a three-level meta-analysis. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 37, 36-51.
- Yelboğa N, Koçak O, 2019. Ergenlerde akran zorbalığını yordayan bazı faktörlerin zorba ve mağdur bireyler açısından değerlendirilmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2289-2320.
- Yıldırım H, Koç M, 2019. Lise öğrencilerinde internet kullanımı ve siber zorbalık arasındaki ilişki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(45), 102-120.
- Yıldırım M, Çelik Tanrıverdi F, 2020. Social support, resilience and subjective well-being in college students. *Journal of Positive School Psychology*. Erişim adresi: <https://journalppw.com/index.php/JPPW/article/view/229>.
- Yıldız Durak H, Sarıtepeci M, 2020. Examination of the relationship between cyberbullying and cyber victimization. *Journal of Child and Family Studies*, 29, 2905- 2915.
- Yiğit MF, Keskin S, Yurdagül H, 2018. Ortaokullarda siber zorbalık ve aile desteği arasındaki ilişkinin cinsiyet, internet kullanımı ve öğrenim düzeyi bağlamında incelenmesi. *The Turkish Journal on Addictions*, 5(2), 249-284.
- Yosep I, Hikmat R, Mardhiyah A, 2023. Nursing intervention for preventing cyberbullying and reducing its negative impact on students: a scoping review. *Journal of Multidisciplinary Healthcare*, 261-273.
- Yosep I, Hikmat R, Mardhiyah A, Hazmi H, Hernawaty T, 2022. Method of nursing interventions to reduce the incidence of bullying and its impact on students in school: a scoping review. In *Healthcare* (Vol. 10, No. 10, p. 1835).
- Zhu C, Huang S, Evans R, Zhang W, 2021. Cyberbullying among adolescents and children: A comprehensive review of the global situation, risk factors, and preventive measures. *Frontiers in Public Health*, 9, 634909.
- Zsila Á, Urbán R, Griffiths MD, Demetrovics Z, 2019. Gender differences in the association between cyberbullying victimization and perpetration: The role of anger rumination and traditional bullying experiences. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 17, 1252-1267.
- Zorlu E, Öfke Denetimi Eğitim Programının Lise Öğrencilerinin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarına Etkisi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya, 2017.

EKLER

EK-A: Etik Onay İzni

EK-B: Kişisel Bilgi Formu

1.Yaşınız.....

2.Cinsiyetiniz

Kadın ()

Erkek ()

3.Annenizin eğitim durumu

Okur-yazar değil () Okur yazar ()

İlkokul ()

Ortaokul ()

Lise ()

Üniversite()

4.Babanızın eğitim durumu

Okur-yazar değil () Okur yazar ()

İlkokul ()

Ortaokul ()

Lise ()

Üniversite()

5.Annenizin çalışma durumu

Çalışıyor ()

Çalışmıyor ()

6.Babanızın çalışma durumu

Çalışıyor ()

Çalışmıyor ()

7. Birlikte yaşadığınız kişiler Anne ve Babamla birlikte () Annem ilebirlikte ()

Babam ile birlikte ()

Akrabalarım ile birlikte ()

Yurtta ()

Diğer().....

8.Gelir durumunuzu nasıl algılıyorsunuz? Gelir gidere denk ()

Gelir giderden fazla ()

Gelir giderden az ()

9. Günlük internet kullanım sıklığınız nedir?

Bir saatten az ()

1-3 saat arası ()

4 saat ve üzeri ()

10. Herhangi bir sosyal medya hesabınız var mı? Evet ()

Hayır ()

11. Sosyal medyayı hangi amaçlar ile kullanıyorsunuz?

Kullanmıyorum ()

Arkadaş edinmek için kullanıyorum ()

Video/fotoğraf paylaşmak için kullanıyorum ()

Zaman geçirmek için kullanıyorum ()

Diğerleri hakkında bilgi edinmek için ()

Diğer (.....)

EK-C: Siber Zorbalık Ölçeği

Aşağıda günlük yaşamda internet ve cep telefonları üzerinde gençler arasında görülen bazı davranışlar yazılmıştır. Lütfen bu davranışları tek tek okuyunuz. Okuduğunuz davranışı "hiçbir zaman yapmam" diyorsanız "Hiçbir Zaman" yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranışı "bazen yaparım" diyorsanız "Bazen" yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranışı "çoğu zaman yaparım" diyorsanız "Çoğu Zaman" yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranışı "her zaman yaparım" diyorsanız "Her Zaman" yazısını işaretleyin.

Çalışmamıza destek olduğunuz için teşekkür ederim.

1-İnternette başkasının adını kullanarak e-mail hesabı (MSN, Yahoo, Gmail gibi) açarım.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
2- Facebook, Twitter gibi sitelerde başkalarının adını gizlice kullanarak hesap açarım.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
3- İnternette arkadaşlarımın ya da başka kişilerin kişisel bilgilerini kullanırım.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
4-İnternette başka kişilere virüslü mesaj atarım.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
5- Arkadaşlarımın şifrelerini onların haberi olmadan internette kullanırım.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
6- İnternette arkadaşlarımın şifrelerini kullanarak gizlice e mail (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) adreslerine girmeye çalışırım.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
7- İnternette arkadaşlarımın şifrelerini kullanarak gizlice onların oyunlarına girmeye çalışırım.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
8- İnternette başka kişilere onları tehdit eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
9- İnternette başka kişilere ya da arkadaşlarıma onların hoşlanmayacağı mesajlar gönderirim	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
10- internette başka kişilerin ya da arkadaşlarımın fotoğraflarını izinlerini almadan farklı sitelerde yayınlarım.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
11- İnternette başka kişilerin ya da arkadaşlarımın fotoğraflarını onların	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman

iznini almadan mesaj (e-mail) ile diğer kişilere gönderirim.				
12- İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili onların hoşlanmayacağı haberler yayınlıyorum.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
13- İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili gerçek olmayan söylentiler yayıyorum.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
14- İnternette başka kişilere ya da arkadaşlarıma hakaret eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
15- İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla alay ederim.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
16- İnternette arkadaşlarıma ya da başkalarına hoşlanmayacakları kötü isim ya da lakap takarım.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
17- Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri internette ya da cep telefonunda rahatlıkla söylerim.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
18- Cep telefonundan başka kişilere onları tehdit eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
19- Cep telefonundan başka kişilerin fotoğraflarını onların iznini almadan diğer kişilere gönderirim.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
20- Cep telefonundan başka kişilere onların hoşlanmayacağı mesajlar gönderirim.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
21- Cep telefonunu kullanarak başka kişilerle ilgili gerçek olmayan söylentiler yayıyorum.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
22- Cep telefonundan başka kişilere hakaret eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
23- Cep telefonunu kullanarak başka kişilerle alay ederim.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
24- Telefonla başkalarını arayarak onları rahatsız ederim.	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman

EK-D: Psikolojik İyi Oluş Ölçeği

Değerli öğrenciler, Aşağıda katılıp ya da katılamayacağınız 8 ifade vardır. 1–7 arasındaki derecelendirmeyi kullanarak, her bir madde için uygun olan cevabınızı belirtiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Amaçlı ve anlamlı bir yaşam sürdürüyorum	1	2	3	4	5	6	7
2. Sosyal ilişkilerim destekleyici ve tatmin edicidir.	1	2	3	4	5	6	7
3. Günlük aktivitelerime bağlı ve ilgiliyim.	1	2	3	4	5	6	7
4. Başkalarının mutlu ve iyi olmasına aktif olarak katkıda bulunurum.	1	2	3	4	5	6	7
5. Benim için önemli olan etkinliklerde yetenekli ve yeterliyim.	1	2	3	4	5	6	7
6. Ben iyi bir insanım ve iyi bir hayat yaşıyorum	1	2	3	4	5	6	7
7. Geleceğim hakkında iyimserim.	1	2	3	4	5	6	7
8. İnsanlar bana saygı duyar.	1	2	3	4	5	6	7

EK-E: Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği

I.Bölüm YÖNERGE:

Aşağıda kendinize ait duygularınızı anlatırken kullandığınız birtakım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da genel olarak nasıl hissettiğinizi düşünün ve ifadelerin sağ tarafındaki sayılar arasında sizi en iyi tanımlayanı seçerek işaretleyin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin, genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin. (1) Hiç (2) Biraz (3) Oldukça (4) Tümüyle

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

Sizi ne kadar tanımlıyor?

1- Çabuk parlarım	1	2	3	4
2- Kızgın mizaçlıyım	1	2	3	4
3- Öfkesi burnunda bir insanım	1	2	3	4
4- Başkalarının hataları, yaptığım işi yavaşlatınca kızarım	1	2	3	4
5- Yaptığım iyi bir işten sonra takdir edilmemek canımı sıkır	1	2	3	4
6- Öfkelenince kontrolümü kaybederim	1	2	3	4
7- Öfkelendiğimde ağzıma geleni söylerim	1	2	3	4
8-Başkalarının önünde eleştirilmek beni çok hiddetlendirir	1	2	3	4
9- Engellendiğimde içimden birilerine vurmak gelir.	1	2	3	4
10- Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılına dönerim	1	2	3	4

II. Bölüm YÖNERGE

Herkes zaman zaman kızgınlık veya öfke duyabilir. Ancak, kişilerin öfke duygularıyla ilgili tepkileri farklıdır. Aşağıda kişilerin öfke ve kızgınlık tepkilerini tanımlarken kullandıkları ifadeleri göreceksiniz. Her bir ifadeyi okuyun ve öfke ve kızgınlık duyduğunuzda genelde ne yaptığınızı düşünerek o ifadenin yanında sizi en iyi

tanımlayan sayının üzerine (X) işareti koyarak belirtin. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeyin.

1. Hiç; 2. Biraz; 3. Oldukça; 4. Tümüyle

11- Öfkemi kontrol ederim	1	2	3	4
12- Kızgınlığımı gösteririm	1	2	3	4
13- Öfkemi içime atarım	1	2	3	4
14- Başkalarına karşı sabırlıyım	1	2	3	4
15- Somurtur yada surat asarım	1	2	3	4
16- İnsanlardan uzak dururum	1	2	3	4
17- Başkalarına iğneli sözler söylerim	1	2	3	4
18- Soğukkanlılığımı korurum	1	2	3	4
19- Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım	1	2	3	4
20- İçin için köpürürüm ama göstermem	1	2	3	4
21- Davranışlarımı kontrol ederim	1	2	3	4
22- Başkalarıyla tartışırım	1	2	3	4
23- İçimde kimseye söyleyemediğim hisler beslerim	1	2	3	4
24- Beni çileden çıkaran her neyse saldırırım	1	2	3	4
25- Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim	1	2	3	4
26- Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm	1	2	3	4
27- Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir	1	2	3	4
28- Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim	1	2	3	4
29- Kötü şeyler söylerim	1	2	3	4
30- Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım	1	2	3	4
31- İçimden insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim	1	2	3	4
32- Sinirlerime hakim olamam	1	2	3	4
33- Beni sinirlendirene ne hissettiğimi söylerim	1	2	3	4
34- Kızgınlık duygularımı kontrol ederim	1	2	3	4

EK-F: Ölçek Kullanım İzinleri

Siber Zorbalık Ölçek İzni Gelen Kutusu x

Melek Kılınçarslan 20 Ara 2022 Sal 14:11 ☆ ↶ ⋮

Alıcı: [Redacted]

Sayın Hocam Merhaba,
Ben Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı Psikiyatri Hemşireliği yüksek lisans öğrencisi Melek KILINÇARSLAN. Öncelikle umuyorum sağlığınız yerindedir. Danışman hocam Doktora Öğretim Üyesi Arzu KOÇAK UYAROĞLU ile birlikte yürüteceğimiz tez çalışmamda sizin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapmış olduğunuz Siber Zorbalık Ölçeği'ni kullanmak için izninizi istiyorum. Ölçeği ve hesaplamalarını gönderirseniz çok mutlu olacağım.
Şimdiden teşekkür ederim. İyi çalışmalar.

Saygılarımla,
Melek KILINÇARSLAN, Mnurs
Master of Nursing Science
Selçuk University, Faculty of Nursing
Psychiatry Nursing
Konya/Turkey

TOLGA ARICAK 20 Ara 2022 Sal 18:09 ☆ ↶ ⋮

Alıcı: ben

Melek Hanım,

Ölçek ektedir. Değerlendirmesi makalede mevcuttur. Çalışmanızda kullanabilirsiniz.

Tolga Arıca

2 Ek - Gmail tarafından tarandı

Psikolojik İyi Oluş Ölçek İzni Gelen Kutusu x

Melek Kılınçarslan 20 Ara 2022 Sal 14:13 ☆ ↶ ⋮

Alıcı: [Redacted]

Sayın Hocam Merhaba,
Ben Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı Psikiyatri Hemşireliği yüksek lisans öğrencisi Melek KILINÇARSLAN. Öncelikle umuyorum sağlığınız yerindedir. Danışman hocam Doktora Öğretim Üyesi Arzu KOÇAK UYAROĞLU ile birlikte yürüteceğimiz tez çalışmamda sizin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapmış olduğunuz Psikolojik İyi Oluş Ölçeği'ni kullanmak için izninizi istiyorum. Ölçeği ve hesaplamalarını gönderirseniz çok mutlu olacağım.
Şimdiden teşekkür ederim. İyi çalışmalar.

Saygılarımla,
Melek KILINÇARSLAN, Mnurs
Master of Nursing Science
Selçuk University, Faculty of Nursing
Psychiatry Nursing
Konya/Turkey

Bulent Baki Telef 20 Ara 2022 Sal 14:33 ☆ ↶ ⋮

Alıcı: ben

Merhabalar,

Ekte ölçeği, geçerlik ve güvenilirliğini gönderiyorum. Araştırmınızda kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar.

20 Ara 2022 Sal 14:12 tarihinde Melek Kılınçarslan [Redacted] şunu yazdı:

2 Ek - Gmail tarafından tarandı

Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçek izni

Gelen Kutusu x

M

Melek Kılınçarslan

Alıcı: ozer.akadir

20 Ara 2022 Sal 14:19

Sayın Hocam Merhaba,

Ben Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı Psikiyatri Hemşireliği yüksek lisans öğrencisi Melek KILINÇARSLAN. Öncelikle umuyorum sağlığını yerindedir. Danışman hocam Doktora Öğretim Üyesi Arzu KOÇAK UYAROĞLU ile birlikte yürüteceğimiz tez çalışmamda sizin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapmış olduğunuz Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği'ni kullanmak için izninizi istiyorum. Ölçeği ve hesaplamalarını gönderirseniz çok mutlu olacağım. Şimdiden teşekkür ederim. İyi çalışmalar.

Saygılarımla,
Melek KILINÇARSLAN, Mnurs
Master of Nursing Science
Selçuk University, Faculty of Nursing
Psychiatry Nursing
Konya/Turkey

O

ozer.akadir

Alıcı: ben

20 Ara 2022 Sal 14:40

Sn Kılınçarslan

Söz konusu ölçekleri çalışmanızda kullanabilirsiniz Esenlikler Prof Dr Kadir Özer

Sent from my Galaxy

...

EK-G: Ebeveyn Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

BİLGİLENDİRME

Bu araştırma lise öğrencilerinde siber zorbalık, psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzının belirlenmesi, siber zorbalığın psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılacaktır. Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu, Siber Zorbalık Ölçeği, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği, Sürekli Öfke –Öfke İfade Tarzı Ölçeği kullanılacaktır. Çocuğunuzun soruları cevaplaması ortalama 30 dakika sürecektir. Bu araştırmaya katılımları isteğinize bağlıdır. Çocuğunuzun bir cezaya veya yaptırıma maruz kalmaksızın ve hiçbir hakkını kaybetmeksizin araştırmaya katılmasını reddedebilir veya araştırmadan çekilmesini isteyebilirsiniz. Çocuğunuzun kimliğini ortaya koyacak kayıtlar gizli tutulacaktır ve kamuoyuna açıklanmayacaktır. Araştırma sonuçlarının yayımlanması halinde bile kimlikleri gizli kalacaktır. Çocuğunuzun araştırma konusuyla ilgili ve araştırmaya katılmaya devam etme durumunu etkileyebilecek yeni bilgiler elde edilmesi durumunda bilgilendirileceksiniz. Ayrıca araştırma hakkında ve çocuğunuzun hakları hakkında daha fazla bilgi temin edebilmeniz için araştırmacılara 24 saat erişebileceksiniz.

..../...../2023

Sorumlu Araştırmacı
Melek KILINÇARSLAN

GÖNÜLLÜ OLURU

“Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana, konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama, aşağıda adı belirtilen kişi tarafından yapıldı. Çocuğumun araştırmaya gönüllü olarak katılmasını, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabilmesini ve çocuğumun isteğine bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum”.

“Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın rızamla çocuğumun katılmasını kabul ediyorum”.

EK-H: Ergen Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

BİLGİLENDİRME

Bu araştırma lise öğrencilerinde siber zorbalık, psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzının belirlenmesi, siber zorbalığın psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılacaktır. Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu, Siber Zorbalık Ölçeği, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği, Sürekli Öfke –Öfke İfade Tarzı Ölçeği kullanılacaktır. Soruları cevaplamanız ortalama 30 dakikanızı alacaktır. Bu araştırmaya katılımınız isteğinize bağlıdır ve istediğiniz zaman, bir cezaya veya yaptırıma maruz kalmaksızın ve hiçbir hakkınızı kaybetmeksizin, araştırmaya katılmayı reddedebilir veya araştırmadan çekilebilirsiniz. Kimliğinizi ortaya koyacak kayıtlar gizli tutulacaktır ve kamuoyuna açıklanmayacaktır. Araştırma sonuçlarının yayımlanması halinde bile kimliğiniz gizli kalacaktır. Araştırma konusuyla ilgili ve araştırmaya katılmaya devam etme isteğinizi etkileyebilecek yeni bilgiler elde edildiğinde zamanında bilgilendirileceksiniz. Araştırma hakkında ve kendi haklarınız hakkında daha fazla bilgi temin edebilmeniz için araştırmacılara 24 saat erişebileceksiniz.

....../....../23

Sorumlu Araştırmacı
Melek KILINÇARSLAN

GÖNÜLLÜ OLURU

“Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana, konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama, aşağıda adı belirtilen kişi tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi ve kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum”.

“Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum”.

8.TURNİTİN RAPORU

Melek KILINÇARSLAN-YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yazar Melek Kiliñarslan

Gönderim Tarihi: 14-Haz-2023 11:22AM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 2115825083

Dosya adı: Melek_son-intihal_raporu_i_in_14.06.23.docx (657.68K)

Kelime sayısı: 10229

Karakter sayısı: 69350

Melek KILINÇARSLAN-YÜKSEK LİSANS TEZ1

ORJİNALLİK RAPORU

% 18	% 16	% 8	% 7
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 6
2	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
4	Submitted to Selçuk Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
5	acikerisim.akdeniz.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
6	acikerisim.gelisim.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<% 1

9.ÖZGEÇMİŞ

